

SLUTT REKKENE

OKTOBER

SLUTT REKKENE!

SLUTT REKKENE!

Studiesirkel fra
Faglig Utvalg i
AKP(m-l)

FORLAGET
OKTOBER
A/S

© Forlaget Oktober A/S, 1983

Omslags: Jón Sveinbjörn Jónsson

Sats og trykk: A/S Duplotrykk, Oslo 1983

ISBN 82-7094-387-8

Fotografiene i boka:

Møte 1: Bernt Eide og Klassekampens arkiv.

Møte 2: Arne Joramo og Bernt Eide.

Møte 3: Klassekampens arkiv.

Møte 4: Bernt Eide.

Møte 5: Samfoto.

Innholdsfortegnelse

FORORD

MØTE 1: <i>Hvorfor blir det kriser?</i>	9
— Hva kjennetegner de kapitalistiske krisene?	11
— Motsigelsen mellom samfunnsmessig og privat produksjon	12
— Den kapitalistiske utbyttinga	14
A: Underforbruk	14
B: Profittklemmen	17
— Om profitttratens fallende tendens	18
— Krisas løsning: sosialisme	22
— Problemstillinger	25
 MØTE 2: <i>Hvordan svarer borgerskapet på krisa?</i>	27
— Thatcher/Mitterand — to svar. Ingen løsning	29
— Lønnsnedslagskampanjen	31
— Borgerskapets strategi for industrien i 80-åra	34
— «Slanking» av bedriftene — en av metodene	38
— Hva gjør LO?	40
— Hva gjør AKP(m-l)?	41
— Arbeiderklassens ideologi angripes	42
— Kvinnene og krisa	44
— Problemstillinger	47
 MØTE 3: <i>Det nytter å kjempe!</i>	49
— Det nytter å kjempe!	51
— Reformismen	52

— Hovedavtalen	54
— Fellesprogrammet fra 1945	54
— Høykonjunkturreformismen	55
— Reformisme og nedgangstid	56
— Reformismen og vi	57
— Utdrag fra: En faglig oppsummering av kampen om Jøtul (Lars Borgersrud)	59
— Arne Lauritzen: Sju gode råd i kampen mot permitteringer	64
— Problemstillinger	69

MØTE 4: *Det kan bli annerledes.*

<i>For et sosialistisk Norge!</i>	71
— Arbeiderklassen	73
— Borgerskapets diktatur	75
— Borgerskapet i fagbevegelsen	80
— Proletariatets diktatur	81
— Sosialismen. En blanding av nytt og gammelt	82
— Sovjet. Et fascistisk diktatur	85
— Sosialismen — verd å slåss for!	86
— Bynjulf Mugaas: Avvis forslaget om «utvida bedriftsdemokrati»	89
— Problemstillinger	103

MØTE 5: *Pål Steigan: Slutt rekkene!*

105

DIKT AV KJERSTI ERICSSON

111

ETTERORD

112

Forord

AKP(m-l)s Faglige Utvalg utgir med dette en ny studie-sirkel som tar opp sentrale spørsmål for arbeiderklassen, og kampen for arbeiderklassens interesser.

Vi har kalt sirkelen «Slutt rekken!».. Dette fordi denne studieboka er laget med en *dobbelt* hensikt:

— Den er et bidrag til å samle kreftene i arbeiderklassen om klassekamplinja.

— Vi ønsker at de som deltar på studiesirkelen og som ikke er medlemmer i AKP(m-l), skal «slutte rekkene» og bli partimedlemmer.

Den er laget utfra de aktuelle behovene partiet og arbeiderklassen har for en politikk i ei krisetid. Det dreier seg om kampen for arbeidsplassene, kampen mot permitteringer og oppsigelser — og materiale som er nødvendig for å forstå årsakene til problemene. De er satt inn i en strategisk ramme — en ramme som sier at den eneste løsninga for arbeidsfolk er sosialisme og revolusjon.

Faglig Utvalg har tidligere gitt ut to faglige sirkler. I disse sirklene vil man finne mye nyttig hjelp i tillitsmannsarbeidet. Men dette er første gang det blir levert en studiebok som griper så direkte inn i de mest aktuelle klassekampspørsmåla arbeiderklassen står oppe i — og setter dem i et revolusjonært perspektiv.

Dette er *ikke* AKP(m-l)s bibel eller faglig-politiske manifest. Riktignok er innholdet i tråd med AKP(m-l)s standpunkter i viktige saker, og uttrykker en gjennomgående rød linje: Klassekamplinja. Men under forberedelsene av

sirkelen er det ikke forsøkt å presentere oppleste og vedtatte «sannheter». Det *er* diskusjon rundt en del viktige spørsmål, og vi ønsker å *stimulere* denne debatten. Eksempelvis vil det være ulike syn på årsakene til krisa (legger han for stor vekt på profitttratens fallende tendens? Er profittklemme-teorien en sosialdemokratisk teori?), årsakene til reformisme, hvordan og hvorfor sosialisme, osv. Denne boka er et bidrag til å *utvikle* disse debattene.

Faglig Utvalg har ikke utarbeidet en egen studieveiledning, men vil anbefale:

- at gruppedeltakerne forbereder seg på å innlede på ulike spørsmål til studiemøtet. Og at dette går på rundgang mellom deltakerne.

- at sirkelen utvikler en *praksis*. F.eks. skriver leserinnlegg, diskuterer spesielle spørsmål med folk utafor sirkelen for så å diskutere resultatene på neste møte. Hva med å selge Klassekampen? Ei bra avis som fortjener flere lesere.

- at deltakerne bruker blyanten flittig i studieboka, streker under, setter spørsmålstegn og markerer uenighet. En «aktiv blyant» hjelper til med å få uenighetene og problemene fram.

Denne studiesirkelen er laget av Bjarne Hansen, Erik Ness, Pål Steigan, Arne Lauritzen og Kjersti Ericsson etter opplegg og redigering av Faglig Utvalg.

Kameratslig hilsen
Faglig Utvalg i AKP(m-l)
Juni 1983

Faglig Utvalg i AKP(m-l)
Postboks 211 Sentrum
OSLO 1

MØTE 1

Hvorfor blir det kriser?

*30 millioner arbeidsløse i Vest-Europa. Over 70 000 i Norge.
Krisa i den kapitalistiske verdensøkonomien er et faktum.*

Kapitalismen er likegyldig til de virkelige behovene i verden. Tusenvis dør i hungersnød mens kjøttlagrene ødelegges fordi kapitalistene ikke tjener nok på å selge dem.

Hva kjennetegner de kapitalistiske krisene?

Historia til menneskeheten er full av kriser. Uår, pest og kriger har til alle tider resultert i katastrofale nedganger i matvareproduksjonen med påfølgende sult og andre menneskelige lidelser.

Ved utviklingen av kapitalismen inntreffer imidlertid noe nytt. Parallelt med de ovennevnte krisene blir verdenssamfunnet hjem søkt av kriser som ikke har sitt utspring i mangler på mat, klær osv. Men som tvert imot tilsynelatende springer ut av det motsatte forhold: En voldsom overflod av produkter. Lagrene bugner av uselgelige varer; korn brennes, kjøttlagrene råtner. Resultatet av denne overfloden er at millioner av mennesker drives ut i den ytterste fattigdom.

Marx beskriver det sånn i Det kommunistiske manifest: «Under krisene bryter det ut en samfunnsepidemi som alle tidligere epoker ville ha betegnet som meningsløs — overproduksjonens epidemi. Samfunnet ser seg plutselig satt tilbake i et momentant barbari: En hungersnød, en alminnelig ødeleggelseskrig synes å ha avskåret det fra alle tilførsler av levnetsmidler: Industrien og handelen synes å være tilintetgjort. Og hvorfor?

Fordi det er for meget sivilisasjon, for mange levnetsmidler, for meget industri, for meget handel.»

Krisa i den kapitalistiske verdensøkonomien er i dag et faktum. Våren 1983 er over 30 millioner arbeidsløse i Vest-Europa. I Norge har ledighetstallene passert 70 000. Alt tyder på at denne krisa vil bli langvarig — og enda mer om-

fattende. I kulissene truer ei internasjonal finanskrise. Det begynte i mars 1981 da Polen erklærte seg ute av stand til å betale milliardbeløp i renter og avdrag. I august i fjor (1982) stod Mexico i en liknende situasjon. Nå står Brasil og Mexico overfor de samme problemene. Bare Mexico har ei gjeld på over 80 milliarder dollar.

Hittil har problemene vært løst midlertidig ved å gi kort-siktige lån til å betale renter. Men denne politikken kan ikke vare i all evighet. På ett eller annet tidspunkt vil et land kunne erklære seg betalingsudyktig. Og da vil et internasjonalt finanskrakk kunne være realiteten.

Hva er så årsakene til problemene i den kapitalistiske økonomien?

Skal vi kunne gi et fornuftig svar på dette, må vi gå tilbake til den marxistiske politiske økonomien. I motsetning til den borgerlige teorien påpekte Marx at problemene hadde sitt utspring i måten produksjonen foregår på i det kapitalistiske samfunnet. Krisa er symptomer på opprøpningsprosessen i kapitalismen sjøl.

Motsigelsen mellom samfunnsmessig og privat produksjon

Hva er så kjennetegnet for den kapitalistiske måten å produsere på?

For det første er kapitalismen kjennetegna av at det er profitten som er drivkrafta i produksjonen. Det er de *private* interessene til den enkelte kapitalist, dvs. profittmulighetene, som bestemmer om det skal produseres, og hva som skal produseres.

Produksjonen er ikke innretta på å dekke samfunnsmessige behov. Dette ser vi klart i forbindelse med krisa. Hele den tredje verden har behov for mat og klær. Vi har maskiner, råvarer og arbeidskraft som muliggjør en produk-

sjon som kan dekke en stor del av behova i den tredje verden. Men hjula står, produksjonen kommer ikke i gang fordi det ikke er mulig å profitere på denne produksjonen. Utfra et humant synspunkt er dette vanvittig. Men sett med kapitalismens øyne er dette helt logisk.

Kapitalismen er altså helt *likegyldig* til de virkelige behova i verden. De er bare interessante i den grad det er mulig å tjene penger på dem.

Under kapitalismen er det fritt opp til enhver å produsere hva en vil. Det er ingen som sier til en at du må produsere klokke fordi det akkurat er behov for dette produktet. Enhver produsent er tilsynelatende fri og uavhengig. Men skal en produsent av f.eks. klokke få solgt produktene sine, må det være et *samfunnsmessig* behov for disse klokkene. Men fordi det ikke er samarbeid mellom produsenter og forbrukere, så vil klokkeprodusenten ikke vite om det er behov for klokkene hans før etter at produksjonen har funnet sted. Når han prøver å selge klokkene på markedet.

Produksjonens private karakter umuliggjør også at det blir et samarbeid mellom alle klokkeprodusentene. Disse opererer uavhengig av hverandre, og har ingen oversikt over hva slags planer de andre produsentene har. Forholdet mellom dem er prega av kamp mot hverandre, om å selge mest mulig på det samme markedet.

Produksjonen har altså en dobbelt karakter: Den er både privat og samfunnsmessig. Men nettopp fordi produksjonen samtidig er likegyldig til og avhengig av de samfunnsmessige behova, er det nødt til å bli misforhold mellom produksjon og behov.

Når en kapitalist starter produksjonen, veit han altså ikke om det han produserer vil bli solgt, dvs. om det er samfunnsmessig behov for produktene hans.

Marx skriver det sånn: «Krisens mulighet ... viser seg gjennom og utvikles gjennom atskillelsen av den umiddelbare produksjonsprosess og sirkulasjonsprosess.

Krisens mulighet ligger altså *aleine* i atskillelsen av kjøp og salg.» (Marx: Teorier om merverdien, Rhodos s.614, 615.)

Men sjøl om det er anarki og planløshet under kapitalismen, så er det ikke totalt anarki.

Forbindelsene mellom produsentene og konsumentene bindes via usynlige tråder på markedet. Det er et *indirekte* avhengighetsforhold. Skiftninger i samfunnsmessige behov kommer til uttrykk i prissvingninger. Stor etterspørsel muliggjør høye priser, og gir større profitt. Dette vil igjen trekke til seg ledig kapital, og det vil bli økt produksjon i en sektor hvor det er et kjøpedyktig marked.

Endringer i pris/profittforholdet fører til at produksjonen kontinuerlig endrer seg i samsvar med endringer i markedet.

Anarkiet kan derfor ikke *aleine* forklare hvorfor det oppstår sånne svære misforhold som uttrykker seg i krise. Det må være andre forhold som springer ut av denne motsigelsen — og som virker gjennom denne motsigelsen, som utløser de kapitalistiske krisene.

Den kapitalistiske utbyttinga

A. Underforbruk

Marx påviser at all verdiskaping er et resultat av *menneskelig arbeid*. Prisen på ei klokke bestemmes av den arbeidstida som i gjennomsnitt har vært nødvendig for å produsere den i samfunnet.

Når prisen på klokker har gått så mye ned de siste åra, er dette et uttrykk for at det nå brukes langt mindre tid på å produsere klokkene. Utviklinga av datateknologi og helautomatiske maskiner forklarer hvordan dette har blitt mulig.

Utbyttinga under kapitalismen består i at arbeiderne jobber en viss del av dagen gratis for kapitalistene.

Men tilsynelatende er det sånn at arbeiderne får betaling time for time. Jobber en åtte timer i løpet av en dag, ser det ut som en får betaling for alle disse timene. Men sånn er det ikke. I Kapitalen påviser Marx at arbeidskrafta er en vare på lik linje med alle andre varer. Prisen (lønna) til denne varen bestemmes som for alle andre varer av den *tida* det tar å produsere den.

Tar det i gjennomsnitt fire timer å produsere den maten, klærne osv. som en arbeiderfamilie forbruker i løpet av en dag, så vil lønna tilsvare verdien av fire timers arbeid. Noen vil få litt mer, noen litt mindre.

Kapitalisten lar imidlertid ikke arbeideren jobbe bare disse fire timene, men det dobbelte: Åtte timer. De overskytende fire timene er ubetalt arbeid og skaper en *merverdi* for kapitalisten.

Produserer arbeiderne i en skjortefabrikk i løpet av en arbeidsdag på åtte timer ett tusen skjorter, vil de ikke få ei lønn som tilsvare verdien til disse skjortene. Nei, lønnas størrelse bestemmes ikke av verdiskaping, men det som er nødvendig for å «brødfø» arbeideren: Verdien av fire timers arbeid, dvs. 500 skjorter. De resterende 500 skjortene utgjør den kapitalistiske merverdien. Det er nettopp denne merverdiproduksjonen som er utgangspunktet for all produksjon under kapitalismen.

Lar vi denne skjortefabrikken symbolisere det kapitalistiske samfunnet, så ser vi kapitalismens dilemma.

Det er ikke nok for kapitalisten at det har foregått et gratis arbeid i hans bedrift. Profitten kan bare bli realisert gjennom at skjortene blir *solgt*. I vårt tilfelle har skjortefabrikanten bare gitt ut ei lønn som tilsvare 500 skjorter. Disse vil han altså med letthet kunne selge hvis det er behov for dem. Men de 500 skjortene som representerer merverdien vil han få problemer med å selge nettopp p.g.a. utbyttinga. Kapitalismen vil p.g.a. utbyttingsmåten kontinuerlig produsere mer enn det folk har råd til å kjøpe (underforbruk).

Anarkiet i den kapitalistiske produksjonen dekker imidlertid over denne motsigelsen. Hver enkelt kapitalist vil utfra profittmotivet prøve å begrense lønna mest mulig samtidig som han prøver å selge mest mulig. Dette prøver han å gjøre på konkurrentenes bekostning.

Slik er det mulig for den enkelte kapitalist både å senke lønningene og øke salget. For ham vil dette bare være et markedsføringsproblem.

Men ser vi på den kapitalistiske produksjonen under ett, ser en at produksjonen som helhet alltid vil flyte utover grensene for det *kjøpekraftige* behovet på markedet.

Det er en uløselig motsigelse at kapitalisten tyner ut maksimalt med gratisarbeid — dvs. begrenser lønns størrelse, på samme tid som han er avhengig av den samme arbeiderklassens kjøpekraft for å få solgt alle varene som er produsert.

Kapitalismen vil altså utfra måten utbyttinga skjer på stadig skape misforhold mellom produksjon og marked. Under føydalismen kan en også tenke seg at utbytteren gratis tilegner seg en mengde produkter; korn, ull, kveg osv. Disse produktene var imidlertid direkte anvendelige for utbytterne. Det gikk med til å dekke luksusbehov til ham og familien, mat til hæren osv. Utbyttinga kunne her direkte realiseres. Under kapitalismen er utbytteren avhengig av de utbytta (arbeidsfolka) for å *realisere profitten*. Dette er et uløselig dilemma. Kapitalismen prøver å løse denne motsigelsen gjennom stadig ekspansjon:

— Ved å stadig prøve å utvide markedene sine, ved å utvikle nye produkter.

Engels skriver det sånn: «Storindustriens enorme utvidelseskraft — som gjør gassartenes utvidelseskraft til den rene barneleken, trer nå fram som en kvalitativ og kvantitativ utvidelsesnødvendighet, som trosser ethvert mottrykk.

Mottrykket skapes av konsumpsjonen, avsetningene, markedene for storindustriens produkter. Men markedenes utvidelsesvne, både utad og innad, er avhengige av helt andre lover, som virker med langt mindre kraft.

Markedenes utvidelse kan ikke holde tritt med utvidelsen av produksjonen. Sammenstøtet er ikke til å unngå, og da det ikke kan framkalle noen løsning, så lenge det ikke sprenger den kapitalistiske produksjonen, må det komme igjen periodisk.» (Friedrich Engels: «Sosialismens utvikling fra utopi til vitenskap».)

Borgerskapets likegyldighet til behova i samfunnet kommer nettopp til uttrykk i deres forhold til arbeiderne. Lønningene betraktes som et onde, en kostnad som de forsøker å redusere mest mulig. Behova til arbeidsfolka i sin egen bedrift er de likegyldige til. Utgangspunktet for produksjonen var deres egne profittinteresser.

Borgerskapet er altså ikke i stand til å forholde seg til at lønna er utgangspunktet for etterspørselen på markedet, for salget.

Angrepet på lønna i krisetider er en logisk konsekvens av mindre profittmuligheter for den enkelte bedriften, men resultatet for kapitalismen som helhet er at markedene som helhet skrumper. Krisa skjerper seg ytterligere.

B. Profittklemme

Vi har pekt på at den kapitalistiske produksjonsmåten stadig produserer *underforbruk*. Den kapitalistiske profitten er nettopp oppstått fordi arbeiderne hindres i å disponere alt det de har produsert.

Økte lønninger står i motsetning til kapitalismens grunnlag, det vil føre til at profitten vil bli mindre.

I perioder er det imidlertid mulig at lønningene vil kunne stige forholdsvis mye. I Vest-Europa har levestandarden til arbeidsfolk økt. Mangel på arbeidskraft har ført til en kamp om den mest kvalifiserte arbeidskrafta, og dermed

allmenne lønnsøkninger. En godt organisert arbeiderklasse kan også periodevis kjempe seg til større lønnsøkninger. Store lønnsøkninger vil imidlertid slå ut i mindre profitt, og resultatet vil kunne bli at kapital trekkes ut fra produksjon, og brukes på andre måter isteden. Resultatet kan bli krise.

Den kapitalistiske produksjonsmåten står nettopp i motstrid til en jevn fordeling av verdiene. Marx påviser at det er en absolutt lov for den kapitalistiske produksjon at det oppsamles rikdom på den ene polen og fattigdom på den andre polen. Krisa kan altså ikke avskaffes gjennom at produktene blir mer rettferdig fordelt i samfunnet. Det er uforenlig med den kapitalistiske produksjonsmåten at matvareoverskuddet i vår del av verden skulle blitt overført til den tredje verden. Tvert imot så er kapitalismen betinga av at produksjonsresultatet blir skeivt fordelt, og systemet bringes i ubalanse og krise når de undertrykte tilkjemper seg bedre livsbetingelser.

Utfra arbeiderklassens synspunkt vil det være rettferdig å kjempe mot disse angrepene på levestandarden, men en kamp for økte lønninger er ikke en kamp som retter seg mot krisa. Økte lønninger vil riktignok øke avsetningsmulighetene for kapitalistene, men ha den motsatte virkning på profitten. Det er kort sagt umulig å løse motsigelsen mellom profittinteressene til kapitalistene og de samfunnsmessige behovene. En politikk som retter seg mot krisa, og som ønsker å avskaffe krisa, må derfor rette seg mot det kapitalistiske systemet.

Om profitttratens fallende tendens

For å forklare etter hvilke lover kapitalismen *ekspanderte*, delte Marx kapitalen inn i ulike deler.

Han skilte mellom den *konstante* kapitalen: Maskiner,

råvarer, strøm osv., dvs. alle de delene i den kapitalistiske produksjonsprosessen som sjøl ikke kunne skape verdi. Denne egenskapen var det bare *arbeidskrafta* som hadde. Den kan skape en verdi som er større enn den verdien som er representert i arbeidslønn. Arbeidskrafta er derfor en *variabel* kapital.

Den enkelte kapitalist skiller ikke mellom de ulike bestanddelene, mellom den konstante og variable kapitalen. For han er det utleggas størrelse som avgjør. Fører innføring av maskiner til at hans totale utlegg reduseres, så vil han være *nødt* til å gjøre dette for å henge med i konkurransekampen. Marx påviser at det nettopp er en tvangslov at menneskelig arbeid blir erstatta med maskiner. Den konstante delen av kapitalen vokser raskere enn den variable delen av kapitalen. Utviklinga går mot en større bruk av helautomatiske maskiner, industriroboter osv. Mennesket skyves i stadig større grad ut av den direkte produksjonen.

For borgerskapet er teknologiske nyvinninger *tilsynelatende* en kilde til ekstraprofitter. Den som først tar i bruk den nye teknologien vil øke sine profitter, jfr. japansk bilindustri kontra den amerikanske.

Men Marx påviser at det som er en positiv mulighet for den enkelte kapitalist, har den motsatte effekten på den kapitalistiske produksjonen som helhet.

La oss se nærmere på dette spørsmålet:

Den tekniske utviklinga; at mennesket erstattes av maskiner, fører til en motsigelsesfylt innvirkning på den kapitalistiske produksjonen.

På den ene sida fører denne utviklinga til at den tida det tar å produsere et produkt, stadig blir kortere. Det vil igjen resultere i at disse produktene blir billigere. Det gjelder også de produktene som går med til å holde liv i arbeidskrafta: Mat, klær, bolig osv. (en annen sak er at inflasjon dekker over dette forholdet.) *Sånn sett* resulterer denne utviklinga i at prisen på arbeidskrafta faller. Arbeidsfolka trenger ikke

like stor lønn for å kunne kjøpe det de trenger for å overleve. Ifølge Ernst Mandel har produksjonstida på disse livsmidlene gått ned til en sjettedel fra 1907 til 1967 (boka *Sein-kapitalismen*).

Dette er altså et forhold som virker gunstig inn på profittmulighetene for borgerskapet som helhet.

Men sjøl om utbyttinga av arbeiderklassen (merverdiraten) øker historisk p.g.a. den teknologiske utviklinga, så vil det samme forholdet føre til at *antall arbeidere i forhold til den investerte kapitalen vil bli redusert*.

Denne utviklinga river dermed på sikt bort grunnlaget for den kapitalistiske produksjonen. Profitten som er drivkrafta i den kapitalistiske produksjonen har nettopp sitt utspring i utbytting av mennesker, i gratisarbeidet. En slik endring av kapitalens sammensetning vil føre til at den investerte kapitalen *for borgerskapet som helhet* vil gi stadig mindre profitt. Med andre ord: Et fall i profittraten.

Denne utviklinga kan ikke oppveies av at også produksjonsutstyret og råvarene blir billiggjort p.g.a. nedgang i produksjonstida. Utviklinga vil føre til at det stadig står en større og større kapital bak hver utbytta arbeider.

Profittraten vil ikke falle med en jamn nedadgående tendens. Som vi har pekt på tidligere, vil det være en motsigelsesfylt utvikling, hvor mange forhold virker mot denne tendensen; jfr. økt utbytting av arbeiderklassen, billiggjøring av maskiner, råvarer osv.

Fallet i profittraten vil i første rekke føre til at det er mindre merverdi til fordeling. De kapitalistene som sitter med det gamle produksjonsutstyret vil ikke få en pris på markedet som gjør at de kan få dekket sine utgifter, langt mindre foreta nyinvesteringer.

Problemene i den kapitalistiske økonomien vil først og fremst slå ut i den industrien som produserer produksjonsutstyr, i tungindustrien osv. Et fall i profitten vil nettopp føre til at bedriftene ikke klarer å samle opp nok kapital til

å foreta nyinvesteringer — eller man flytter ledig kapital inn i spekulative finansprosjekter isteden.

Krisenes syklus er nettopp knyttet til levetida på produksjonsutstyret i bedriftene. Det er de manglende investeringene som bringer problemene opp i dagen.

Men problemene i den kapitalistiske økonomien er ikke bare knytta til disse fasene. Det er nettopp den kapitalistiske mten *å produsere på* som kontinuerlig produserer disse misforholda. Utviklinga av teknologien — og dermed mindre bruk av menneskelig arbeidskraft i produksjonen — er en tvangslov under kapitalismen.

Nettopp denne tvangsloven bringer kapitalismen inn i uløselig motsetning til sitt eget grunnlag: Profittmakeriet.

Kapitalismen fører altså til at menneskets plass i produksjonen er avtagende. Men dermed vil også eksistensen til det kapitalistiske samfunnet falle bort. Utbyttinga har nettopp sitt utspring i menneskers gratisarbeid. Den relativt avtagende bruken av menneskelig arbeid i produksjonen kommer til uttrykk i fall i profittraten. Det bringer på kort sikt kapitalismen inn i periodiske kriser.

Kapitalismen utvikler på den ene sida forutsetningene for å avskaffe det menneskelige slitet i produksjonen, masseproduksjon og vitenskapelig forskning muliggjør produksjon som kan avskaffe sulten, men det kapitalistiske systemet er ikke i stand til å ta i bruk denne teknologien — nettopp fordi de private interessene, profittbehovet, ikke lar seg oppfylle.

Utviklinga av *produktivkreftene* (teknologi, maskiner, kunnskaper) vil derfor bringe kapitalismen i stadig større utakt med seg sjøl. De periodiske krisene vil nødvendigvis på et eller annet tidspunkt drive kapitalismen inn i ei altomfattende uløselig krise.

Engels skriver det sånn: «Hele mekanismen i den kapitalistiske produksjonsmåten svikter under trykket av de produktivkreftene den selv har skapt. Den er ikke lenger i

stand til å forvandle denne mengden av produksjonsmidler til kapital. De ligger brakk, og nettopp derfor må også den industrielle reservearmé ligge brakk. Produksjonsmidler, levnetsmidler, disponible arbeidere, alle produksjonens og rikdommens elementer finnes i overflod.

De er ikke i overflod fordi man har tilfredsstilt alle menneskelige behov, men fordi disse ikke kan brukes på kapitalistisk vis: Til å utbytte.

Disse produktivkreftene krever derfor sjøl at «de blir befridd fra sin egenskap som kapital, de krever at deres karakter som samfunnsmessig produktivkraft blir anerkjent.» (F. Engels «Sosialismens utvikling fra utopi til vitenskap», s. 79.)

Krisas løsning: Sosialisme

Det som kjennetegner de marxistiske kriseteoriene er at de nettopp tar utgangspunkt i produksjonen; det er den kapitalistiske måten å organisere produksjonen på som er årsaken til problemene. Kriser vil derfor ikke finnes i alle samfunn. De er historisk betinga. Marx skriver:

«Under de forhold hvor man produserte for seg sjøl fantes det ingen kriser, men heller ingen kapitalistisk produksjon.» (Merverditeorien, s. 608.)

Kampen mot krisa må derfor rette seg mot det kapitalistiske samfunnet.

På dette spørsmålet går skillelinja mellom marxisme og all borgerlig politikk. Denne forsøker å forklare problemene som et resultat av misforhold i markedsmekanismene: Kredittpolitikken, proteksjonismen, statlig etterspørselspolitikk osv. Tilsynelatende har også de borgerlige økonomene rett. Problemet er jo salget. Større statlig etterspørsel, større kredittmuligheter til bedrifter og private er forhold som virker inn på etterspørselen.

Og det er nettopp disse metodene som har vært den keynske løsninga på problemene. Disse tiltaka kan imidlertid bare på kort sikt *utsette* problemene. Disse tiltaka kan ikke forhindre at kapitalistene er nødt til å begrense konsumet til arbeidsfolk for å sikre sine egne profitter. Profiten er den eneste produksjonsbetingelsen under kapitalismen.

En aktiv markedspolitikk kan heller ikke forhindre at profittrenten på sikt må falle p.g.a. den teknologiske utviklinga. Kort sagt, motsigelsen under kapitalismen tvinger seg fram og krever ei voldelig løsning uavhengig av kapitalistenes vilje.

Problemet er imidlertid at disse årsakene *framtrer* som markedsproblemer, da dette er knutepunktet mellom private og samfunnsmessige interesser. Nettopp fordi det ikke er noen direkte forbindelseslinjer mellom produsentene og samfunnet — så vil misforholda i produksjonen først komme til uttrykk på markedet. Måten problemene framtrer på legger derfor grunnlaget for reformistiske løsninger på kriseproblemene.

Hovedmetoden blir å finne lure løsninger på problemene, enten det er alternativ inntektspolitikk, større statlig engasjement osv. Disse tiltaka vil ikke endre noe på krisas gjennomslag. Sånne forslag trekker oppmerksomheten bort fra sakas kjerne: Den kapitalistiske produksjonen.

Det betyr ikke at det ikke vil være riktig å slåss for større statlig engasjement, mot nedskjæring i helse- og sosialsektoren? Jo. Dette er helt nødvendig, fordi borgerskapet nettopp vil forsøke å velte krisas byrder over på arbeidsfolk. Denne forsvarskampen må reises med full tyngde nå i krisetider, men krisa må være utgangspunktet for å reise arbeiderklassen til kamp mot det kapitalistiske systemet.

I så måte peker nettopp krisene mot kapitalismens historiske nederlag. At kapitalismen vil gå til grunne er ikke i første rekke et produkt av en marxistisk ønsketenkning,

men et uunngåelig produkt av den motsigelsesfylte utviklinga under kapitalismen sjøl.

I det perspektivet kan vi si at «krisa er herlig» (Marx i brev til Engels 29. okt. 1857).

Problemstillinger

1. Hva vil det si at produksjonen under kapitalismen har en privat og en samfunnsmessig karakter? Hvorfor må denne motsigelsen drive kapitalismen inn i kriser?

2. Er det mulig å utvikle en politikk som hindrer de kapitalistiske krisene, eventuelt begrenser deres omfang?

Er det riktig å si at en kamp mot krisa må rette seg mot det kapitalistiske samfunnet?

3. Hvorfor er det galt å si at det er det høye kostnadsnivået, dvs. lønningenes størrelse, som er årsaka til problemene i den norske økonomien?

MØTE 2

Hvordan svarer borgerskapet på krisa?

Svelgen — et typisk norsk ensidig industristed, ett av dem som står på «dødslista» i borgerskapets planer.

LO-formannens dobbeltspill. Her lover Tor Halvorsen støtte til Tyssedal og Sulitjelma. Noen dager seinere stemmer han mot kravene deres på møte i LOs representantskap. På Halvorsens kontor: Rolf Knop (Sulitjelma) og Olav Albertsen (Tyssedal).

I det første møtet analyserte vi *hvorfor* det ble økonomiske kriser. Vi slo fast at årsakene ligger i sjølve det kapitalistiske, økonomiske systemet, og at dette er en reell, en virkelig krise. Det er ikke noe som kapitalistene prøver å lure arbeidsfolk med. Det er en krise også for kapitalistene og for kapitalismen som system.

Vår analyse — den marxistiske — sier at løsninga for arbeidsfolk er sosialisme: At arbeidsfolk overtar produksjonsmidlene og bruker dem til å tilfredsstille det arbeidende folkets behov. Dette må være arbeiderklassens svar. Hva er så borgerskapets svar på denne krisa? Det ligger i sakas natur at borgerskapet ikke kan si: Kapitalismen er et døende samfunnssystem, og vi (borgerskapet) har utspilt vår historiske rolle.

Nei, borgerskapets svar er å gå til angrep, slåss for sine interesser og at arbeiderklassen skal betale mest mulig. Dette møtet skal vise hvordan borgerskapet møter krisa. Det er nødvendig for oss å sette oss inn i fiendens syn, for å være forberedt og slå tilbake.

Først litt om de to økonomiske hovedretningene som borgerskapet nå kjører fram.

Thatcher/Mitterrand — To svar. Ingen løsning

To hovedlinjer har utviklet seg. Den ene står Thatcher i England for. Hun sverger til Milton Friedmans pengepolitiske evangelium. Det går kort og godt ut på: Ned med of-

fentlige utgifter og sosiale støtteordninger, ned med lønnin-
gene. Dermed skal ifølge teorien pengemengden i omløp
reduseres, dermed inflasjonen redusert, og dermed gamle
Englands industri ut av krise.

Resultatene av Thatchers politikk er kjent. Sjøl har
Thatcher innrømmet at særlig arbeidsløsheten er blitt et så
stort problem at en gradvis kursendring synes nødvendig
(høsten -82).

På den andre fløya finner vi Mitterrand i Frankrike.
Hans såkalt sosialistiske regjering sier at den har satt kam-
pen mot arbeidsløsheten og kampen for sosial rettferdighet
i sentrum. Dette skal øke etterspørselen og dra i gang den
franske økonomien.

Resultatet av dette «sosialistiske» programmet har vært
katastrofalt. Økonomien raver rundt på bønn i Vest-Euro-
pa. Inflasjonen har økt til 15 % (høsten -82). Arbeidsløs-
heten har ikke sunket, men økt til over to millioner.

Mitterrand har stukket fingeren i jorda. Med brask og
bram har han nå lansert «FASE 2» i økonomiprogrammet
— et uttrykk som visstnok er henta fra sykkelporten. Det
som nå forestår er fjell-etappen. Det betyr i første omgang
at det i Frankrike er innført lønns- og prisstopp. Av egen
erfaring veit vi at det betyr lønns- og ikke prisstopp. Frank-
rikes arbeidere skal nå føle hvordan Thatchers medisin
smaker. Sjølsagt kalles programmet fortsatt sosialistisk.
The show must go on.

For oss er det viktig å tenke over hvorfor politikerne
ikke lykkes. Er ikke Thatcher helhjerta nok med sin anti-
inflasjonskur, som Friedman påstår? Ville Mitterrand ha
lykkes hvis bare de andre landene i Vest-Europa hadde vært
solidariske og fulgt opp, som blant annet nestformannen i
Jern og Metall, Ivar Nålsund, sier?

Nei. De mislykkes fordi problemene ikke først og fremst
er et spørsmål om den eller den økonomiske politikken.
Årsaka ligger dypere enn som så. Årsaka ligger i den øko-

nomiske krisa sjøl, frambrakt av lover som virker uavhengig av menneskelig vilje og ønske. Objektive lover som ubønnhørlig drar kapitalen nedover.

Thatcher vil trekke inn kjøpekraft for å styrke produktiviteten og profitten. Resultatet er at overproduksjon og arbeidsløshet øker. Dermed rammes *likevel* profitten.

Mitterrand vil utvide kjøpekrafta og avhjelpe overproduksjonen og dermed arbeidsløsheten. Resultatet blir svekka produktivitet, svekka konkurranseevne og synkende profitt. Og dermed stiger *likevel* arbeidsløsheten og overproduksjonen.

Åssen stiller Willoch og Harlem Brundtland seg i dette bildet? Sann omtrent midt imellom — som to gode sosialdemokratiske partnere. I den økonomiske politikken har de hele tida i etterkrigsåra vært på bølgelengde, vedtakene har i hovedsak vært fattet med både Høyres og DNAs stemmer. Propagandaen om skattelette og ny økonomisk giv fra Presthus har bare vært krydder i den politiske salaten (Stortinget) der DNA en gang iblant tar stilling for krav som står sterkt og som Høyre driter seg ut på.

Lønnsnedslagskampanjen

At borgerskapet aldri har vært interessert i at arbeidsfolk skal ha skikkelige lønninger, er noe alle veit. Borgerskapets *oppgave* er å tilrane seg mest mulig av merverdien skapt av arbeiderklassen. Arbeiderklassen gjennom sine organisasjoner i fagbevegelsen slåss sjølsagt — eller skulle vi si: skulle sjølsagt slåss — for at arbeiderne fikk mest mulig av det de sjøl har skapt. Lønnskampen er et viktig område i klassekampen — og det dominerende i fagbevegelsen.

Det siste året har imidlertid borgerskapet startet en *kampanje* for å holde lønningene nede. Dette henger sammen med stadig sterkere krise i den kapitalistiske økonomien,

og at de naturligvis vil legge byrdene over på arbeiderklassen.

Faglig Utvalg i AKP(m-l) ga våren 1983 ut en faglig bulletin om lønns- og konkurranseevne for å gi fagorganiserte argumenter til å svare med.

Pål Steigan ble intervjuet i Klassekampen 4. desember 1982 om det samme emnet. Vi skal nå sakse fra hva Steigan sa:

«Vi er blitt vant til mindre kjøpekraft på grunn av inflasjonen. Det nye nå er kampanjen for direkte nominell nedgang i lønningene. Det er tonene fra 20- og 30-åra vi hører på nytt, sier formannen i AKP(m-l), Pål Steigan.

Vi har bedt ham forklare hvorfor AKP(m-l) så sterkt framholder at lønnsnedslag ikke redder arbeidsplasser, hvorfor lønnsnedslag i tillegg til å svi i lommeboka også er ei elendig kriseløsning.

I en situasjon der massearbeidsløsheten er i ferd med å gjøre sitt inntog i Norge — i en situasjon hvor over 50 000 er registrert ved arbeidskontorene som arbeidsløse, er det mange i dette landet som kan tenke seg lønnsnedslag, dersom det bare redder dem ut av krisa.

Kapitalen har rett

— Hvis vi handler på grunnlag av kapitalens premisser, har kapitalen rett. Nedslag i lønna øker profitten og hjelper kapitalen. Derfor må vi ta et helt annet utgangspunkt. Vi må analysere dette fra et klassestandpunkt og innse at det som er godt for kapitalen, ikke er godt for arbeiderne, sier Steigan.

— Marx har i Kapitalen pekt på at direkte lønnsnedslag øker merverdien. Derfor er dette logisk for kapitalisten. For den enkelte kapitalist kan dette være profitabelt, men for det kapitalistiske samfunnet som helhet skjerper senka lønn krisa.

Alle kapitalistiske land snakker nå om å senke lønnsnivået. Hvis norsk kapital greier å presse ned lønnsnivået i

Norge, gir det norsk kapital en konkurransefordel. Men når andre land gjør akkurat det samme, så øker slett ikke markedene. Innenriks i Norge betyr nedgang i lønn sjølsagt at markedene for innenriks produksjon krymper. Det folk som går med på å senke lønna gjør, er å akseptere løsninger som bare vil skjerpe krisa og undergrave flere arbeidsplasser.

Paradokset

— Vår oppgave er å forsvare arbeiderklassens interesser. Sjølsagt trur vi ikke at høyere lønninger til arbeiderklassen vil løse den kapitalistiske krisa. Det vil det sjølsagt ikke. Kampen om lønningene er en rein forsvarskamp. Det eneste som kan løse problemet grunnleggende, er å avskaffe kapitalismen.

— Nå er krybba tom og hestene bites. På grunn av 2. verdenskrig kunne den kapitalistiske verden ekspandere i en lang periode. Nå er det ikke lenger mulig for noe land å ekspandere uten på bekostning av andre. Den allmenne krisa i kapitalismen er kommet svært langt. Derfor vil angrepene komme på en bred skala. Lønnsnedslag er én ting. Rasinga av den sosiale velferden er et annet virkemiddel kapitalen griper til. De prøver å overføre kapital til sektorer som gir profitt. Derfor får vi den tilsynelatende paradoksale utviklinga i Norge at desto rikere landet blir, desto fattigere blir vi som lever her. Både i lønnsnivå og i sosial velferd har vi fått mindre etter at oljeinntektene begynte å strømme inn.

Kapitalen som akkumuleres i fastlands-Norge, investeres i Nordsjøen. Profitten derfra kjøres ut i form av Norges Banks plasseringer i utlandet og bedriftsetableringer i ulandet. Dette i motsetning til at Nordsjøen kunne være en kilde til velferd for oss alle. Dette er helt i tråd med hva Lenin skrev om i «Imperialismen». Når kapitalen akkumulerer hjemme, så vil den eksporteres til områder som gir høyere profitt. Dette er en lov fordi kapitalismen er kapitalisme, skrev Lenin den gangen.

AKP(m-l)s rolle

— Som vi ser i Sverige, har ikke sosialdemokratiet noe annet å tilby enn lønnsnedslag for å heve profitten. AKP(m-l)s rolle i denne kampen ligger i systemkritikk og i å stille seg i spissen for å slåss for arbeidsplassene. Grunnleggende er da at vi ser at det som tjener arbeiderklassen ikke tjener kapitalen, og omvendt. Det utelukker samarbeidslinja og kriseløsninger som økt produktivitet, lønnsnedslag og aksjekjøp. Vi ser at vår analyse møter stadig større gjenklang i fagbevegelsen. F.eks. gjorde landsmøtet i Jern og Metall et helt utmerka industripolitisk vedtak. Nå må dette settes ut i livet. Og ikke bare i det forbundet. I kampen for arbeidsplassene trengs tverrfaglig samarbeid, sier Steigan.»

Borgerskapets strategi for industrien i 80-åra

Offentlige utredninger og rapporter gir ofte mye kunnskap om hva borgerskapet har for en politikk. Skal AKP(m-l) og progressive sosialister jobbe fram en politikk for arbeiderklassen, er vi nødt til å sette oss inn i fiendens politiske linjer, hvilke planer borgerskapet har.

Vinteren -83 kom en slik utredning (NOU:10: Om ensidige industristeder), kalt Buvik-innstillinga etter navnet på formannen i komiteen.

Formannen i AKP(m-l)s Faglige Utvalg, Arne Lauritzen, og journalist Geir Imset i Klassekampen laget en lengre artikkel i Klassekampen fredag den 15. april (-83). Vi siterer:

«Framtida for norsk industri — hvilke planer har det norske borgerskapet for den? Buvik-utvalgets innstilling om «Ensidige industristeder» forteller mye om det. Og den strategien lover ikke godt for isolerte industrisamfunn i Nord-Norge og på Vestlandet.

- Alt som ikke er lønnsomt skal vekk.
- Stikkordene er omstilling og nedbygging.
- Hva det skal omstilles til er helt i det blå.
- I praksis legges det opp til en gigantisk strukturrasjonalisering av norsk industri i åtti- og nittiåra.
- Men i motsetning til femti- og sekstiåra vil det ikke stå noen ny jobb og vente på dem som mister arbeidsplassene.
- Resultatet kan bli hele lokalsamfunn på trygd.

Derfor er kampen for å bevare industriarbeidsplassene i distrikts-Norge en hovedsak for Rød Valgallianse i årets valgkamp. Nils Moldøen, tidligere formann i streikekomiteen i Tyssedal, vil innlede om Buvik-utvalgets innstilling på RVs landsmøte til helga. Saka er forberedt av Faglig Utvalg i AKP(m-l).

Mange norske industristeder er totalt avhengige av en eller noen få bedrifter. Ofte er hele samfunn bygd opp rundt en bedrift. Om den går over ende, mister hele samfunnet livsgrunnlaget.

Buvik-utvalget har tatt for seg 104 slike ensidige industristeder over hele landet. De aller fleste er konsentrert i Nord-Norge og på Vestlandet. Industristeder av typen Slemmestad er ikke tatt med, da de ligger for nær større tettsteder og byer.

De ensidige industristedene omfatter en rekke bransjer, men det er tre typer som er dominerende:

- Fiskeforedling i Nord-Norge.
- Metallindustri og verkstedindustri på Vestlandet.

Svært mange av industristedene ble i sin tid grunnlagt fordi de lå nær ressurser som billig kraft og råstoff.

50-åra betydde en kraftig vekst i befolkningen. Seinere har veksten flata ut. I dag har de fleste ensidige industristedene mindre enn 1000 innbyggere, særlig de som er basert på fiskeforedling. Metall- og verkstedindustristedene er noe større med et snitt på 2000.

Tidene har skifta

Årsaka til at innstillinga kommer nå og ikke for 15 år sia er åpenbar. Tidene har skifta. Vekst- og utviklingsoptimismen fra femti- og sekstiåra er forsvunnet.

I virkeligheten er det de langvarige stagnasjonstendensene i verdensøkonomien, og den voksende konkurransen fra de såkalte ny-industrialiserte landa i den tredje verden, som er bakgrunnen for Buvik-rapporten.

Problemene for norsk industri er reelle nok. Skrumpende verdensmarkeder har skapt overkapasitet i skipsbygging, stål- og ferrolegeringsindustri. Fiskeressursene i havet er trua. Og land som Sør-Korea, Taiwan, Brasil og Indonesia med beinhard utbytting av arbeidskrafta er blitt stadig større konkurrenter til tradisjonell vestlig industri.

Mye av produksjonsutstyret i norsk industri er gammeldags. Tilpassingen til de dårlige tidene har ofte skjedd ved å trappe opp produksjonen i stedet for å investere i nye maskiner. Dette har skjerpet overkapasiteten ytterligere.

Sysselsettinga går ned

I slutten av syttiåra har det vært nedgang i antall årsverk i norsk industri. Et flertall av bedriftene i undersøkelsen rapporterer om usikre framtidsutsikter.

Hva er så Buvik-utvalgets svar på denne utviklinga? Hvordan tenker de seg framtida for de 220 000 menneskene som i dag bor i Odda, Mo i Rana, Henningsvær, Kirkenes og de andre ensidige industristedene?

Svaret gir grunn til å rope et kraftig *varsko!*

For Buvik-utvalget er det ikke folks levevilkår, deres bosted og arbeidsplasser som er utgangspunktet. For dem er det ikke forsvaret av distrikts-Norge som står på dagsorden.

«Omstilling og nedbygging»

Utgangspunktet er profitten. Det som er ulønnsomt, må bygges ned. Den virksomheten som ikke kan stå på egne

bein i en kriseramma verdensøkonomi, må belage seg på å dø.

Et gjennomgående stikkord i innstillinga er *omstilling* og *nedbygging*.

Men utvalget sier rett ut at «evnen til omstilling» synes å være begrenset. Hva bedriftene skal omstille seg til er helt i det blå. Dermed står nedbygginga igjen:

«De ensidige industristedene har et stort omstillingsbehov som følge av svekket lønnsomhet i hjørnesteinsbedriftene, og en begrenset evne til å møte slike omstillinger. Dette er stedenes hovedproblem. Det er vanskelig å gjennomføre omstillinger uten at sysselsettingen reduseres og/eller fraflyttingen øker.»

I Arbeiderparti-regjeringas langtidsprogram for 1982–85 legges det opp til at nedgangen i industrisysselsettinga skal fortsette fram til år 2000. Det er denne nedgangen som nå blir konkretisert.

Total nedlegging aktuelt

Utvalget sier rett ut at noen industrisamfunn må regne med total nedlegging av industrien. Andre må redusere kraftig. Slik utvalget tenker seg framtida, vil det *ikke* være grunnlag for en så stor befolkning i de ensidige industristedene som i dag.

Også statsbedrifter som Jernverket og Syd-Varanger skal underlegges de samme lønnsomhetskriterier som de private hjørnesteinsbedriftene. Statens subsidier skal trap-
pes ned.

Men hva vil skje med de tusener som mister jobben på grunn av nedlegging og nedtrapping? For ti år sia ble Knaben forvandlet til en spøkelsesby. Den gangen fantes det likevel arbeid å få andre steder. Slik vil det etter alt å dømme ikke være i åtti- og nittiåra. I stedet for spøkelsesbyer kan vi få hele samfunn som lever på trygd.

Buvik-utvalget legger opp til at norgeskartet over lokale industrisamfunn skal se ganske annerledes ut enn det gjør i dag.

Men skal folk finne seg i en styrt nedbygging av distrikts-Norge? Vil vi ha et samfunn hvor stadig flere er henvist til trygdekontoret? Skal profitten være den eneste rådende målestokken for hvordan folk skal leve og bo?

Tyssedal-befolkninga reiste kampen for sitt «ensidige industristed». Den kampen er ennå ikke over. På Syd-Varanger har arbeiderne reist krav om en milliard fra staten. I Mo i Rana stiller de krav om 4,5 milliarder.

Nedbyggingsplanene til Buvik-utvalget viser vanviddet i kapitalismens anarki. De viser også nødvendigheten av et sosialistisk Norge.

Samtidig er det mulig å forhindre at hele lokalsamfunn blir satt på trygd. Men da må kampen for distrikts-Norge reises nå.»

Slanking av bedrifter – en av metodene

Vi skal nå ta for oss en av metodene som spesielt borgerskapet i den private industrien går inn for: Slanking. Vi ville kalle denne metoden for rasjonalisering, men borgerne har satt et eget navn på den — slanking av bedrifter. Kort fortalt går dette ut på å rette virksomheten inn på det mest produktive og profittinnbringende. De vil skjære vekk, eller slanke, de delene av virksomheten som passer inn i en slik strategi for bedriften. Til dette bruker de internasjonale rasjonaliseringsfirmaers hjelp. McKinsey er etter hvert blitt berykta for sin «hjelp» til Akergruppen (AG), Helly-Hansen og nå også Borregaard.

Ta f.eks. Akerkonsernet. Der gikk McKinsey i august i fjor (-82) inn for at Akergruppen skulle ha som hovedstrategi å innrette seg på offshore-markedet i Nordsjøen.

Det betydde at flere av bedriftene i Akergruppen enten måtte selges eller legges ned. Det gjaldt bl.a. Nyland Nord, Foss Jernstøperi, Trondhjems mek., Bergens Mek. og Vindholmen Verft. I dag, ca. $\frac{3}{4}$ år seinere, er denne hardhendte rasjonaliseringa og omstillinga gjennomført. Akergruppen framstår som et nytt, strømlinjeforma konsern spesielt for offshore. De tidligere nevnte bedriftene går alle en svært usikker framtid i møte. Høyst sannsynlig vil det ende med flere nedlegginger i løpet av 1983–84.

Dette er ingen ny metode. Da DNA nedsatte Ulvesethutvalget var hensikten den samme: Gi arbeidsfolk sparken for å sikre profitten. Antall ansatte med bygging av skip skulle reduseres fra 20 000 til 14 000 i løpet av to år fra 1978. Verftsklubbene protesterte, mens Skytøen, som deltaker i utvalget, anbefalte forslaget. Klubbene sa at dette ville føre til rasing av arbeidsplassene i skipsbyggingsindustrien. I dag ser vi resultatet: Rasjonaliseringa stoppet ikke opp i 1980, og bare $\frac{1}{3}$ av skipsbyggerne fra 1980 har sommeren 1983 fått beholde jobbene sine.

Denne slankinga — i virkeligheten rasinga — er blitt møtt med protester, men i liten grad organisert kamp. De kampene og aksjonene som har vært, har ikke rokket ved kapitalistenes muligheter til å gjennomføre planene. Om rasjonaliseringa i Akergruppen sier direktør Karl Glad til en engelsk avis at han er meget godt fornøyd med hva de har klart å oppnå. Det har, som vi har vist, Karl Glad all grunn til å være.

Rasjonaliseringer etter slankemetoden er et mønster som borgerne nå bruker mer og mer. De har funnet ut — og det er sikkert riktig — at dette er en måte som gir dem størst mulig profitt. At dette fører til arbeidsløshet, er ikke deres problem. Sjølv kapitalismens egen logikk tvinger dem til å tenke sånn, fordi det er profitten som styrer under kapitalismen.

Til slutt litt om Borregaard. McKinsey la 18. mai (-83) fram en rapport med to konklusjoner:

1. Borregaards virksomhet må rasjonaliseres på alle plan for å sikre en sunn økonomisk utvikling i selskapet.

2. Det er muligheter for betydelige resultatforbedringer først og fremst gjennom strategisk viktige kostnadsreduksjoner, men også ved å styre produksjonen mot noen områder med høyere betalte produkter.

Slik kommenterte Aftenposten denne rapporten: «Foreløpig er det ikke arbeidet konkret med mulighetene for mannskapsreduksjoner, men av en kortfattet melding fremgår det at *meget* kan skje ved Borregaard i Sarpsborg. McKinsey påpeker at bedriften har sterkt behov for å konsolidere sin virksomhet og forbedre sin konkurransemessige situasjon.» Dette betyr at det i løpet av 1–4 måneder vil bli lagt på bordet planer og forslag til vedtak om redusering av drifta. Det dreier seg om minst 1000 mann, sannsynligvis flere.

Eller som Aftenposten sier: «Meget kan skje ved Borregaard i Sarpsborg.» La oss følge oppfordringen fra Aftenposten og ikke finne oss i det. Forslag til hva som kan skje og hvorfor, tas opp i neste møte.

Hva gjør LO?

Tidligere sekretær i Jern og Metall, nå sekretær i LO, Jan Balstad, var medlem i Buvik-utvalget. Sammen med ordfører Reidun Romfo har han bare følgende dissens i innstillinga: De mener at «utvalgets øvrige medlemmer ikke har strukket seg langt nok når det gjelder industripolitiske tiltak for å imøtekomme den eksisterende industri på de ensidige industristedene». Det får en si er en pen karakteristikk av ei innstilling som vil legge ned alt som ikke tilfredsstiller profitt-kravet.

Balstad har undertegna et dokument som planlegger å sette hele lokalsamfunn på arbeidsløshetsstrygd. Ingen lunkne dissenser kan endre på det.

At LO ikke har gått ut og markert uenighet med Buvik-innstillinga, reist fagbevegelsen til kamp, har ikke noe med at de vil være fintfølende overfor Balstad å gjøre. Nei, årsaka er at LO-ledelsen følger borgerskapets spilleregler om profitt og konkurranseevne så gjennomført at *kamp* ikke har fått plass i LOs ordliste.

I skarp kontrast til dette står fagbevegelsen og befolkninga på de mange stedene som er truet med nedlegging. Vi tenker bl.a. på Sør-Varanger, Sulitjelma, Narvik — og ikke minst Tyssedal.

Hva gjør RV/AKP(m-l)?

Tidligere formann i streikekomiteen i Tyssedal, Nils Moldøen, sa ifølge Klassekampen bl.a. dette i innledninga si på RVs landsmøte våren -83:

«Det er tvingende nødvendig at RV, som det einaste politiske partiet, peikar på *arbeidarklassen* sine erfaringar — at einaste vegen å gå for oss 220 000 på dei 104 dødsmerka stadane *er å reisa kampen* for oppretthalding av *alle* arbeidsplassane på *alle* stadane. Her kan det ikkje vera snakk om å diskutera *omstilling* utan at same antal nye arbeidsplassar står klare når dei gamle fell bort. Vårt mål må vera å få reist forsvarskampar for 104 fullverdige lokalsamfunn. Til det trengs det ein front, eit samarbeid og solidaritet lokalsamfunna imellom.

Her ligg det mange harde tak og ventar. Med staten og resten av borgarskapet som utruleg mektige motstandarar, må vi rekna med at mange kampar vil føra til tap, til nedlegging og arbeidsløyse — men fleire vil også kunne vinast. Er dette illusjonsmakeri? Er dette valflesk? Nei! Her

er det snakk om å skapa ein bevegelse som gjer det politisk uråd å gjennomføra denne planlagte rasinga av dei ein-sidige industristadene. Vi i RV meiner at spørsmålet om oppretthalding av dei einsidige industristadene er eit spørsmål på linje med oppretthalding av eit landsomfattande helsevesen — om nødvendig må samfunnet berre løyva dei midlane som trengs for å trygga sysselsettinga og busettinga, sa Moldøen.

Landsmøtet vedtok òg ein resolusjon om saka med følgende parolar: •Forsvar for bosettinga i distrikts-Norge. •Forsvar for rett til arbeid der du bor. •Forsvar for dei ein-sidige industristadene i distrikts-Norge.

Det vart også vedteke at ein skal arrangere ein stor konferanse med faglege tillitsmenn og RV-aktivistar om Buvik-innstillinga.

Det skal vidare gjennomførast ein valkampturné i august og september. Her tek RV sikte på å oppsøkje alle dei 104 einsidige industristadene.»

Arbeiderklassens ideologi angripes

Borgerskapets taktikk for å få igjennom sine raseringsplaner av distrikts-Norge er sludere enn som så. Propaganda-kverna settes i gang for å få folk til å *tro* at omstilling (les: nedlegging) er nødvendig og til alles beste (selv de som mister arbeidsplassene!). Tankegangen (ideologien) er at «alle er i samme båt», «alle har vi felles interesser». At NAF og borgerskapet ønsker at arbeidsfolk legger alt som heter klassekamp til side, er forståelig. At LO har vært med å lage en hovedavtale som er gjennomsyret av nettopp denne classesamarbeidets ånd, er beklagelig og en hemske i kampen for arbeiderklassens rettigheter og interesser. Derfor kan vi ikke regne med støtte fra Halvorsen & Co.

Angrepet på arbeiderklassen er et forsøk på å frata den sjøltilliten, trua på at det nytter å slåss. Derfor er aviser og radio/TV stadig fulle av nyheter om japanske arbeidere som elsker sjefene sine, om engelske arbeidere ved British Leyland som har fått knust sjøltilliten og store deler av fagforeninga si, om norske arbeidere ved den og den bedriften som viser «ansvar» og som avstår fra lønnstillegg, og til og med går ned i lønn. Angrepet er internasjonalt. Alt med samme hensikt: Gjøre arbeiderklassen myk og medgjørlig.

DNAs industri-strateg gjennom mange år, Finn Lied, har skjønnt dette. Finn Sjøe kommenterer i Klassekampen 11.mai -83 en lengre artikkel den samme herr Lied har i Aftenposten 6.april, under tittelen «Finn Lieds nasjonale samling»:

«Appell om nasjonal samling

For hva er Lieds budskap? I korte trekk og med mine ord sier industri-strategen dette:

Se opp, Norge som industrinasjon er i ferd med å bryte sammen. Vestens økonomi er i krise, og det er bare tull at det finnes lystegn. 'Verden blir ikke hva den var,' det blir bare verre og verre — også her til lands. For at industrien skal overleve i konkurransen, trengs det en hardhendt nedlegging av svakere industri — slik at midler blir overført raskt nok til de delene av industrien som har livets rett. Nå er vi i ei krise som bl.a. fører til nesten nullvekst, og drastiske nedskjæringer blir da politisk og sosialt farligere. Hittil har økonomisk vekst fungert som 'sosialt smøremiddel', nå er det slutt på det. Om vi i en økonomisk krisesituasjon må rasere store deler av industrien, kan det føre til store kamper og utløse store 'sosiale spenninger'. Men omstillinga må skje, og det haster.

Og derfor kommer Finn Lied med sin appell om 'bred konsensus' om industripolitikken i åra framover. Det vil si, han oppfordrer inntrengende om at det må bli tatt initiativ

til å skape en slags nasjonal samling om industripolitikken — på tvers av næringsorganisasjoner, interesseorganisasjoner, politiske partier. Lied appellerer til nasjonal samling for å bevare kapitalismen på lang sikt i Norge. På samme måte som sikkerhetspolitikken bør være 'hevet over den polariserte politiske debatt', bør industripolitikken ifølge Lied også være det. For om 'halve folket er i skyttergrave-ne', går det ikke an å få til den dramatiske omstillinga av kapitalismen som finanskapitalens ledende tenkere innser er nødvendig om systemet både skal fungere bedre som butikk og kunne bevares på sikt.

Redd for opposisjon

Finn Lied legger ikke skjul på at han er redd for at langt flere enn 'ytterfløyene' vil reise bust mot denne 80- og 90-åras kraftige tvangsomstilling av industrien. Han håper likevel — som Buvik-utvalget — at opposisjonen skal bli spilt ut over sidelinja.

Budstikka går videre

Nå sørger folk i Sør-Varanger, Sulis og Tyssedal for at denne nye nasjonale samlinga allerede i starten slår sprekker. Og budstikka om gjenstridig forsvarskamp vil nok gå videre til de andre 104 stedene som er spesielt blinka ut av Buvik-utvalget. I denne forsvarskampen har også AKP(m-l) og RV kjent sin besøkelsestid. Hvor blir det så av andre politiske krefter? Skal LO-ledelsen bli en del av Finn Lieds nye nasjonale samling? Og var det kanskje på tide at SV tonte flagg?»

Kvinnene og krisa

Når vi nå skal se på hvordan krisa rammer kvinnene, må vi huske to ting: Kvinnenes særegne plassering i arbeidslivet

og deres særegne plassering i samfunnslivet, særlig rolla som dobbeltarbeidende. Til det siste: Det er en myte at kvinnene forlater kjøkkenbenken når de går ut i arbeidslivet. Den eneste forskjellen er at det de før gjorde på dagen, må de nå gjøre på kveldstid.

$\frac{1}{3}$ av kvinnene er hjemmeværende, $\frac{1}{3}$ jobber deltid og $\frac{1}{3}$ jobber full tid. Det særegne ved kvinnes forhold til arbeidslivet er bl.a. at de skifter jobb ofte, periodevis går over på deltid og ofte periodevis forlater arbeidslivet for å være hjemme og ta seg av mindreårige unger.

Antallet kvinner i arbeid er bortimot fordoblet de siste 30 åra. Den største økinga er kommet etter 1960.

De yrkesaktive kvinnene fordeler seg sånn: Halvparten jobber i offentlig, sosial og privat tjenesteyting, $\frac{1}{3}$ i helse og undervisning, $\frac{1}{4}$ i varehandel og restaurant, mens bare $\frac{1}{8}$ er i industrien.

Ut fra disse siste tallene er det ikke overraskende at på tross av den økende arbeidsledigheten har dette ikke rammet kvinnene spesielt, ennå. Kvinnene er ikke sterkt representert f.eks. på skipsverftene. Nedskjæringene på de offentlige budsjettene — som vil ramme kvinnearbeidsplassene hardt — har ført til stillingsstopp, men foreløpig få oppsigelser.

Men kvinnearbeidsløsheten er skjult og kommer ikke skikkelig fram i offentlige statistikker. Det er mange kvinner som ikke registrerer seg på arbeidskontorene fordi de ikke tilfredsstiller kravene til å få ledighetstrygd (dvs. at du har tjent mer enn 75 prosent av grunnpensjonsbeløpet siste år). Den skjerpa krisa, det økte antall permitteringer og oppsigelser, fører til at familiene flytter (blir mer mobile, som Finn Lied sier). De flytter til et sted der hovedforsørgeren, mannen, får ny jobb. Kona følger med på lasset og må begynne å søke på jobb etter at de har kommet til det nye stedet. Dette er noe som vil bli virkelighet for stadig flere og flere hvis Buvik-innstillingas (NOU:10) rasering av ensi-

dige industristeder blir gjennomført. Dette er ting som ofte ikke registreres på arbeidsledighetsstatistikken.

Men: Situasjonen for kvinnene er enda dystre hvis vi ser litt framover. For det første: Nedskjæringene i de offentlige budsjettene rammer kvinnearbeidsplassene hardt. For det andre: Utviklinga av data og mikroprosessorer muliggjør rasjonalisering — ikke minst innen handel og kontor, der det jobber en stor del kvinner.

For det tredje: Den økte arbeidsledigheten, strammere økonomiske kår, skjerper uenigheter i familiesituasjonen og gjør det vanskeligere å ha ansvaret for familien.

I denne situasjonen er det viktig å holde fast på *retten til arbeid*. Det skal gjelde også for kvinnene, naturligvis. Tilbakeliggende og reaksjonære ideer om at kvinners plass er ved kjøkkenbenken (Kinder, Kirche und Küche), kvinner som har mannen i arbeid, skal gå først der det sies opp folk og ideer om at kvinner som har mannen i arbeid ikke har rett til jobb, vil styrke seg.

Det er viktig at fagorganiserte, menn og kvinner, ikke begynner å fordele krisa seg imellom, men slåss mot den og krever retten til arbeid — uansett kjønn.

Den skjerpa økonomiske krisa krever også at menn og kvinner står sammen mot tiltakende kvinneforakt, porno, prostitusjon og kvinnemishandling. Det er viktig at fagorganiserte menn også ser det som sin oppgave å slå sånne angrep tilbake. I altfor lang tid har dette vært et felt som utelukkende er blitt overlatt til kvinnene. Progressive og kommunister må gå i spissen og forsvare kvinnes rettigheter.

Problemstillinger

1. DNA- og LO-ledelsen har sine «svar» på krisa.
Hvilke? Diskuter dem. Sett «navn» på dem.

2. Er det *prinsipielt* riktig å *aldri* gå med på lønnsnedslag?
Hva tror dere/veit dere sosialdemokratene i LO og forbundsledelsen vil si i en sånn diskusjon? Hva mener dere?

(Har dere eksempler i deres distrikt, så trekk disse inn i diskusjonen. Det kan være lurt å la en forberede seg på forhånd til å legge fram lokale eksempler og diskusjonene rundt disse i lokalavisene og blant folk.)

3. Bruk lokale eksempler og diskuter åssen borgerskapet prøver å løse krisa lokalt hos dere.

Tillegglitteratur:

— Faglig Bulletin nr. 1/83 fra AKP(m-l)s Faglige Utvalg: Lønn og konkurranseevne. (Pris kr. 10,-. Bestilles fra: FU, Postboks 211 Sentrum, Oslo 1.)

MØTE 3

Det nytter å kjempe!

Litt om
hvordan og hvorfor

Demonstrasjon for Sulitjelma-samfunnet i 1982. For å frigjøre seg må arbeiderklassen føre en politikk som er direkte og uforsonlig i strid med kapitalistklassens partier og politikk.

Streikestøttearbeid. — Hovedavtalen mellom LO og NAF kriminaliserer streiker og solidaritetsarbeid. Hvor lenge vil de fagorganiserte ha på seg denne tvangstrøya?

Det nytter å kjempe!

I Folkets Hus i Oslo henger et flott maleri av arbeiderpioneren Marcus Thrane. På maleriet står han med knyttet neve og et blafrende rødt halstørkle. Mannen som stifta de første arbeiderforeningene i Norge er med andre ord blitt en slags liten hushelgen også for det norske sosialdemokratiet. Det kunne jo da være på sin plass å minnes hva den gode gamle Marcus sa om arbeiderpolitikk den gang på attenfemtitallet.

Gang på gang gjorde Thrane det klart at det fantes to vidt forskjellige linjer som arbeiderklassen kunne velge: Den moderate eller den radikale. Sjøl gjorde han ingen hemmelighet av at han sto for den radikale linja. Ikke bare det, men legg merke til hvordan han beskriver de to linjene: «Naar man spørger økonomisterne, hvad deres lære indeholder for gode raad til å ophjælpe arbeidsfolks stilling i samfundet, da svare de: 'Man maa ophjælpe driftsherrene, eiendomsmændene, kapitalisterne, kort alle næringsdrivende, der have arbeidsfolk under sig; thi naar disse blive velstaaende sættes de derved i stand til å lønne sine arbeidsfolk bedre, hvorved arbeidernes kaar kan forbedres.» ... «Men den sunde fornuft maa lettelig kunde indse, hvor overordentlig urimelig og taabelig en saadan lære er.

Gaar vi nemlig ud fra den uimodsigelige sætning, at al rigdom frembringes blot af de i egentlig forstand arbejdende, hvoraf følger, at alle de rigdomme, som driftsherrer, kapitalister og alskens næringsdrivende indehave, ikkuns kan være erhvervede ved at arbeiderne forfordeles, saa er

det klart at driftsherrenes kaar ikke kan forbedres uden paa arbeidernes bekostning. . . . Altsaa staar *arbeidernes og kapitalisternes interesser i stærk modsætning*, idet den ene ikke kan blive rigere uden ved at den andre bliver fattigere derved. . . . Heraf følger, at en *blandet arbeiderpolitik* (der vil virke for kapitalisternes og arbeidernes *fælles* interesse) er en for arbeiderne aldeles falsk politik, da arbeidernes og kapitalisternes interesse ikke kan være *fælles*, men er stik modsat. En *blandet arbeiderpolitik* er derfor baade falsk og taabelig og kun *den rene arbeiderpolitik* kan lede til et for arbeiderne tilfredsstillende resultat.

Den rene arbeiderpolitik har til opgave å forfegte *arbeidets ret* imod kapitalens tyranni. Den blandede arbeiderpolitik arbeider paa å faa lade kapitalisternes erhvervede rettigheder blive ubeskaaret, hvilket er det samme som, å lade det gaa i den gamle gang.» (Fra Arbeiderforeningernes Blad 1855, etter boka Marcus Thrane: Arbeidere Foren Dere, Pax 1969).

Språket er kanskje gammeldags, men budskapet er rykende aktuelt. Det kunne stått som en kommentar til et hvilket som helst intervju med LO-formann Tor Halvorsen på Dagsrevyen.

Reformismen

Den «blandede arbeiderpolitik» som Thrane advarte mot, er sjølve grunntanken i det moderne sosialdemokratiet: Arbeiderne og kapitalistene har grunnleggende felles interesser. Derfor må de samarbeide for å oppnå det felles beste. For å få framgang må arbeiderne derfor støtte alt som kan bedre kapitalistenes konkurranseevne. Når det på den måten blir skapt flere goder, så blir det mulig å gjennomføre reformer som gradvis vil viske ut klasseskillene og skape et «demokratisk sosialistisk samfunn».

Ideen om at veien til sosialismen går gjennom små forandringer og reformer, som enten tvinges fram på arbeidsplassene eller vedtas i Stortinget, kaller vi reformisme. Det er det samme som Marcus Thrane kalte «den blandede arbeiderpolitikk». Reformismen ser ikke den grunnleggende og uforenlige motsigelsen mellom arbeiderklassen og kapitalistklassen, som den gode Marcus så. Derfor kan den heller ikke vise at arbeiderklassen trenger en politikk som er uforenlig med kapitalistenes politikk.

En av grunnene til at reformismen oppstår, på tross av at det er 130 år siden den ble avslørt, er at kapitalismen *framstår* som et samfunn med *likhet*, likhet mellom kjøper og selger på arbeidsmarkedet. Tilsynelatende får arbeideren betalt for alt arbeidet han gjør, og han og kapitalisten er skuls. Men som vi har vært inne på tidligere, så er dette bare på overflaten. Hvis vi går under overflaten, kan vi avsløre at den tilsynelatende likheten dekker over en virkelig og helt avgjørende ulikhet. Fordi arbeideren ikke eier produksjonsmidler, må han selge arbeidskrafta si til kapitalisten. Fordi kapitalisten eier produksjonsmidlene, kan han sikre seg merverdien av arbeidernes arbeid. Arbeideren får ikke betalt for arbeidet sitt. I virkeligheten får han bare betalt for en liten del av de verdiene han skaper. Han får betalt for arbeidskrafta si som han stiller til rådighet for kapitalisten. Men det han skaper utover verdien av arbeidskrafta, tilfaller kapitalisten.

Det at det er sånn kaller Marcus Thrane sunn fornuft, og det er det jo. Men fordi det ser annerledes ut på overflaten, vil kapitalismen hele tida produsere ideer om at det eksisterer en virkelig likhet mellom arbeidere og kapitalister, og dermed felles interesser. Denne ideen skapes av sjølve den måten kapitalismen framstår på, akkurat som kverna i eventyret som står på havets bunn og maler salt. Og dette er ikke mindre tilfelle i dag hvor vi har fått arbeidervernlover, avtaler og regler som begrenser den åpne og barbaris-

ke utbyttinga og bringer utbyttinga inn i mer «siviliserte» former.

Hovedavtalen

I 1920- og 1930-åra førte arbeiderklassen i Norge mange beinharde streikekamper, til tross for at sosialdemokratiet alt den gangen gjorde sitt ytterste for å hindre kampen. En av de mest innbitte kampene var kampen mot de tvangslovene som ulike borgerlige regjeringer ville bruke til å kneble fagbevegelsen og knekke streikeretten.

Men Arbeiderpartiet tok sikte på regjeringsmakt. Krisa i trettiåra var et utgangspunkt for å fremme ideen om at løsinga lå i samarbeid og ikke i klassekamp. 15–16 år etter at Arbeiderpartiets 1. mai-talere hadde snakka om at verdensrevolusjonen snart ville seire, så fikk de knesatt ei større knebling av fagbevegelsen enn noen åpent borgerlig regjering noen gang hadde vært i stand til, nemlig gjennom Hovedavtalen. Den trådte i kraft i 1935 med fredsplikt og det hele. Så seint som året før hadde titusener av arbeidere aksjonert mot en tilsvarende lov og en LO-formann hadde blitt tvunget til å gå. Men Hovedavtalen overrumpla arbeiderklassen fullstendig og danna grunnlaget for kriseforliket til Nygaardsvold. Klassene skulle ikke kjempe mot hverandre, men samarbeide om å komme ut av krisa.

Fellesprogrammet fra 1945

Klassesamarbeidsideologien blei utvikla videre av Arbeiderpartiet og de åpent borgerlige partiene under krigen, og i partienes Fellesprogram av 1945 var det uttrykt programmatisk, det Thrane advarte så sterkt mot. Einar Gerhardsen skriver om dette i ei bok som heter «Felleskap i krig og

fred». Han siterer fra målsettinga til programmet der det blant annet heter: «c) fremme solidariteten mellom klasser og befolkningsgrupper». I et avsnitt som helt riktig heter «Kjernen i programmet», trekker Gerhardsen fram det han mener er sjølvne grunntanken i Fellesprogrammet (som for øvrig NKP slutta seg til):

«Oppgaven for vårt næringsliv og all økonomisk virksomhet i landet er å skape arbeid for alle og økt produksjon, så en gjennom rettferdig fordeling av resultatene kan gi alle gode kår.»

Gerhardsen sammenfatter: «Full sysselsetting, økt produksjon, rettferdig fordeling.»

Vekk med klassekampen og Thranes radikale arbeiderpolitikk, full fart for klassesamarbeidet og den blandete arbeiderpolitikk. Arbeiderklassen skulle øke produksjonen og profitten, og til gjengjeld få full sysselsetting og økt levestandard.

Edvard Bull skriver om den sosiale kontrakten dette i virkeligheten var i boka «Norsk Fagbevegelse»:

«Dette betydde at fagorganisasjonene — svakt knurrende — godtok tvungen voldgift, og i atskillig større omfang enn den hadde gjort det i slutten av 1930-årene.» (s. 151.) Han skriver også at «Hvis Landsorganisasjonen hadde gått inn for å drive igjennom størst mulig stigning av levestandarden med en gang, kunne ingen makt ha hindret den.» (samme sted.)

Høykonjunkturreformismen

I 1945 sto Europa foran gjenreisinga etter krigens ødeleggelser. Nettopp det at det var ødelagt så mange produksjonsmidler under krigen la grunnlaget for ei langvarig oppgangstid for kapitalismen, som kom til å vare til fram på 70-tallet. Den gjennomsnittlige årlige veksten i de rike

industrilanda var på 5 prosent. Dette betydde sjølsagt enorme profitter for kapitalistene, og fordi markedene også økte, var det ikke noe stort problem for kapitalen verken å holde en høy sysselsetting eller å innrømme en viss vekst i levestandard og offentlige goder. Arbeiderklassen solgte sin sjølstendighet og fikk til gjengjeld noe oppgangen i store trekk ville gitt i alle fall. Landsorganisasjonen og tillitsmannsapparatet blei helt og fullt innstilt på klassesamarbeidet. I «produktivitetsprogrammet» til LO fra 1953, heter det:

«Etter beste evne må arbeidere og funksjonærer holde produksjonsutstyret i best mulig stand, utnytte råmateriale-
ne rasjonelt, unngå unødig svinn, bruke kraften økonomisk, studere arbeidsmetoder med sikte på forenkling, fremme forslag om forbedringer av produksjonen, sørge for at nyansatte får best mulig opplæring, undersøke egne muligheter for videreopplæring og utdanning.» (Sitert etter E. Bull, s. 158.)

Reformisme og nedgangstid

Med Fellesprogrammet og klassesamarbeidslinja blei all tanke på at arbeiderklassen skulle frigjøre seg fra det Thrane med rette kalte «kapitalens tyranni», lagt på hylla. Arbeiderne skulle få en viss framgang hvis de solidarisk og uten å mukke hjalp kapitalistene til å få en eventyrlig framgang. Det Arbeiderpartiet hele tida hadde å vise til, var de sosiale ordningene og den (nesten) fulle sysselsettinga.

Dette blei straks vanskeligere da den lange oppgangstida var slutt og kapitalismen gikk inn i ei ny stor krise i slutten av syttiåra. Nå hadde sysselsettinga sjølsagt aldri vært *full*, fordi massevis av kvinner og ungdom blei holdt utafor statistikken. Men med krisa blei problemet plutselig synlig. Kører foran arbeidskontorene igjen. Tosifra prosenttall på

arbeidsløse i enkelte distrikter. Lister over nedlegging og permitteringer så lange som et vondt år. Sosialdemokratiet hadde plutselig ikke så mye å vise til lenger. Det blei uro i rekkene.

Men reformismen hadde ikke vært seg sjøl lik om den ikke hadde gjort comeback i ny utgave. Fortsatt er den ideen sterk om at «vi (det vil si arbeidere og kapitalister) er alle i samme båt og har et felles ansvar for å komme ut av problemene». Tillempa på krise betyr det stadige krav til reelle lønnsnedslag, moderasjon, frivillige permitteringer og all annen omsorg for kapitalens profittbehov, til vårt alles beste, sjølsagt. For hvis bare kapitalen får frie hender til å legge ned, eksportere kapital, permittere, tyne arbeidskrafta, kutte ut sosiale ordninger osv., kort sagt: Styrke konkurranseevnen, så skal alt bli så bra for alle — til slutt.

Dette budskapet messes fra radio, TV og aviser daglig.

I middelalderen var arbeidsfolk så uheldige at de hadde plikt til å gå i kjerka hver søndag for å høre presten fortelle dem at de ikke skulle sette seg opp mot øvrigheta, men gi keiseren det keiserens er og Gud det Guds er, hver eneste søndag. Men i dag er vi enda mer uheldige, for nå får vi høre det hver eneste dag. Fra herre med grå dress som representerer kapitalen og fra herrer med grå dress som representerer arbeiderne. Med ei så massiv indoktrinering er det ikke det minste rart at reformismen har en sterk stilling i arbeiderklassen.

Reformismen og vi

Ja, reformismen er så sterk at sjøl klassebevisste arbeidsfolk som har bestemt seg for å avvise den, lett kan bli fanga opp. Vi veit det, for vi har erfaring fra dette også i vårt eget arbeid.

Kampen om det daglige brødet må føres, og den er sjølsagt kortsiktig. Du kjemper om en lønnsavtale som er

bedre enn den gamle. Du kjemper mot permitteringer eller for et bedre arbeidsmiljø. Og du kan oppnå en og annen seier. Men du veit at like forbanna sitter kapitalistene fortsatt med bukta og begge endene.

Kampen om reformene er nødvendig. Det er ikke sann at vi mener at den kampen er reformistisk. Men den kan lett føre til reformisme, hvis vi ikke hele tida klarer å ha perspektivet klart. Reformene røkkes jo ikke ved makta. Derfor må vi også legge opp et lengre løp. Vi er nødt til å stile høyere enn bare å selge arbeidskrafta til en litt høyere pris. Arbeiderklassen må stile mot å ta makta, styrte kapitalens tyranni og skape et sosialistisk samfunn. Derfor er det så forferdelig viktig at så mange arbeidsfolk som mulig blir klar over de virkelige mekanismene og drivkreftene i kapitalismen.

For å frigjøre seg som klasse, må arbeiderklassen bli klar over hvordan undertrykkinga skjer og forstå at den må føre en politikk som er direkte og uforsonlig i strid med kapitalistklassens partier og politikk.

Som sagt fører ikke den enkelte kampen mot permitteringer verken til at maktforholda endres, eller til at arbeidsfolk blir helt klar over hvordan de virkelige maktforholda er. Men måten kampen føres på kan ha stor betydning likevel. Ført på en riktig måte kan kampen bli en effektiv voksenopplæring i klassebevissthet og kunnskap om borgerskapets hersketeknikker. Men nettopp derfor er det så viktig at kampen ikke føres på sosialdemokratiets premisser, der kampen bare er et kompromiss overfor gjenstridige arbeidere for snarest mulig å få dem inn igjen på det lovlydige classesamarbeidets vei.

Dette er viktig for arbeiderklassen — som klasse. For hvis den fortsetter å la seg svinebinde av den «blandete arbeiderpolitikken», av reformismen og sosialdemokratiet, så kan den ikke unngå å havne som det Marcus Thrane sa, nemlig «som et annet partis gryteskrapere».

Utdrag fra: «En faglig oppsummering av kampen om Jøtul»

Av Lars Borgersrud

«VIII Konklusjon

Verkstedklubben tapte kampen mot nedleggingen av støperiet. Men klubben ga aldri opp, og førte kampen til siste slutt. Vi opplevde at sympatien vokste blant Oslos fagorganiserte etter hvert som kampen utviklet seg. Dette merket vi tydelig på den økende oppslutningen om markeringene i 1982, der faner fra de fleste foreningene i Oslo var å finne.

Klubbens medlemmer har høsta mange erfaringer om Norcem, Samorg, Avd. 1 og om motsetningene i fagbevegelsen. Man har fått lærdommer om hva som kreves av en klubb for at den skal være en offensiv organisasjon som på sjølstendig grunnlag legger opp strategi, taktikk og lager sitt eget bilde av virkeligheten utfra grundige undersøkelser. Det er liten tvil om at det store flertallet av medlemmene ble radikalisert i løpet av kampen om støperiet, noe som vil komme fagbevegelsen generelt til gode.

Klubbens kamp førte til at det tok tid for Norcem å gjennomføre planene sine, det måtte gis konsesjoner; i første omgang lovnadene om investeringer i Enebakkveien, dernest oppsigelse av ett skift i første omgang istedenfor begge, dernest permitteringer både i Østfold og Oslo, dernest i tilknytning til dødsstøtet, førtidspensjonsordningen som kostet bedriften en del penger. Uten motstand fra klubben og den støtten som lå i opinionen, ville forløpet sikkert ha blitt et annet og langt mindre 'humant'.

Etter hvert som kampen skred fram og det sto klart at sjansene for å tape var overveldende, måtte vi ta stilling til om vi skulle slåss videre. Vi førte kampen videre utfra at vi ikke nødvendigvis ville vinne alt, men at vi kunne få noen

små seire. Vi mener at vi oppnådde en del mindre seirer, som nevnt tidligere. Det virker altså ikke demoraliserende å slåss til tross for at oddsene mot full gevinst er store. Tvert imot, hadde vi inntatt en oppgitt holdning høsten 1981, ville det ha virket demoraliserende og fornedrende, og vi ville ha gitt fra oss enhver mulighet for delseirer.

For at en klubb skal kunne slåss mot nedlegging, må den være på høyde med situasjonen og kjenne alle dens sider. Derfor kan man si at kampen mot en trussel om nedlegging begynner ti år før. Klubben må kjenne bedriftens alle sider, økonomi, eierforhold, markedssituasjon, den generelle teknologiske utviklinga innafor bransjen, og må kontinuerlig delta i å påvirke retningen bedriften utvikler seg i, det finnes ingenting ved bedriften som klubben ikke bør ha innsikt og delta i. Forutsetningen for dette igjen er at klubben har et stort antall aktive medlemmer slik at de forskjellige sakene kan følges opp på en forsvarlig måte. Derfor må klubben finne fram til arbeidsmåter som sikrer at medlemmene virkelig har den endelige innflytelse i viktige spørsmål og at flest mulig trekkes med i denne prosessen. Møter i arbeidstida, medlemsblad, et klubbrom som ikke er «reservert for tillitsmenn», men der vanlige medlemmer føler seg velkommen, er noen stikkord — og mye informasjon om situasjonen hele veien.

Våre hovedmotstandere var Vesta-gruppen og staten. Trådene har blitt samlet i hendene på et lite antall personer i gruppens ledelse. Et avgjørende problem for oss var at Vesta-gruppens forskjellige bedrifter ikke utgjør noe enhetlig «hele». Tvert imot, de fleste tillitsmenn og arbeidere i disse bedriftene veit knapt at de er ansatt i en Vesta-eid bedrift. I Norcem viste det seg uhyre vanskelig å få støtte fra klubbene. Noen tradisjon for solidaritet eksisterer ikke mellom disse klubbene.

Å arbeide fram en slik solidaritet innad i et konsern og blant de ansatte i en finansgruppe, er et nøkkelspørsmål for

å kunne legge tilstrekkelig press på de organer og personer som trekker i trådene. Vi klarte aldri dette. En slik solidaritet kan ikke skapes på kort tid, men er et langsiktig arbeid. For å få støtte må du gi støtte. Det er i tråd med dette et nøkkelspørsmål for tililtsmenn i en klubb å interessere seg for de problemene som opptar andre tillitsmenn i konsernet, og arbeide langsiktig for å få til felleskonferanser, bedriftsbesøk o.l. Dette gjelder i like stor grad om slike bedrifter ligger i utlandet, men er sikkert enda vanskeligere å få til. De fleste store norske finansgrupper har en betydelig del av sine bedrifter i utlandet i dag, og andelen stiger.

Vår kamp kunne fått en helt annen karakter hvis vi hadde hatt et utgangspunkt i at klubbene i Norcem og Vesta-gruppen sto sammen. Vi kunne ikke vinne kampen uten slik støtte.

Da klubben valgte å ikke ta opp en avgjørende dyst ved å ta i bruk streikevåpenet i 1980, var kampen om å redde støperiet i realiteten tapt. En slik streik ville sikkert blitt stemplet som ulovlig. Men når kampen blei ført på de premissene som blei lagt opp av våre motstandere, støtte vi stadig på de begrensningene som systemet har satt opp. *Vi blei ikke engang anerkjent som 'juridisk part' når saken var nedlegging av våre egne arbeidsplasser.* De som var parter var de juridiske eierne, og evt. offentlige oragner som var inne i bildet. Klarere kan ikke det kapitalistiske Norge fortelle arbeiderklassen *hvem det er som bestemmer.*

Ved hver korsvei blei systemets rammer en avgjørende hindring for oss, så lenge vi fulgte systemets egne regler. Og det gjorde vi.

I innledningen stilte vi spørsmål om hvorfor det var riktig å ta opp kampen når den økonomiske utviklingen likevel går sin gang. Vi mener fortsatt at det var riktig. Det står ingen steder skrevet at det systemet som dirigerer utviklingen skal vare evig. Tvert imot vil systemet sjøl måtte bli forandret når tilstrekkelig mange tar opp hansken, og ikke

lenger finner seg i at den økonomiske utviklingen skal dirigeres til utbytte for noen få, og til plage for de mange.

Fagbevegelsen må ta opp denne utfordringen. Det finnes ingen vei utenom. Det er derfor vi har fagbevegelsen.

Etter å ha tapt 'prøvesteinene' Nyland og Jøtul, er det på tide at Oslos fagbevegelse med Oslo Samorg og Avd. 1 i spissen, stiller seg det spørsmålet om hva som er nødvendig for å trappe opp kampen for byens arbeidsplasser — ganske spesielt.

Det trengs skarpere lut enn den som har vært brukt til nå.

Til slutt vil vi få rette en takk til den juridiske, økonomiske og tekniske ekspertise som klubben har fått hjelp av. Det var en viktig styrke for oss at det fantes personer som var villige til å stille opp og yte en innsats for å støtte vår kamp.

IX Etterord

Støperiet i Enebakkveien 69 er nå lagt ned. 'Rivejengen' er snart ferdig med jobben med å plukke ut maskiner og annet inventar. Kutta opp i passende lengder blir de solgt som skrapjern, ironisk nok til samme firma som i en årrekke har vært Jøtuls hovedleverandør av skrapjern til smelteovnsproduksjonen.

'Rehabiliteringsinvesteringene' på 14 millioner kroner har gått samme veien, bl.a. helt nytt utstyr fra Tyskland, som bare var såvidt ferdig kjørt inn. Nøyaktig hvor mange millioner som har gått på skraphaugen, veit vi ikke, men i alle fall nok til å gi oss enda en illustrasjon på kapitalismens meningsløse logikk: Moderne, effektivt produksjonsutstyr på skraphaugen. Arbeidsvillige arbeidere som stempler på arbeidskontorene. De har det til felles med andre arbeidsledige at de får utbetalt en stønad som er langt lavere enn vanlig lønn, og får neppe råd til å kjøpe ovner med det første.

For øvrig har salget på høsten 1982 utviklet seg omtrent slik verkstedklubben spådde i 'Motmelding' fra mai. Den dårlige vårsesongen har blitt etterfulgt av en sterk oppgang på høsten, fordi etterspørselen blei forskjøvet til høsten bl.a. på grunn av at bedriften lanserte den nye ovnstypen uten å ha den leveringsklar. Årsresultatet for 1982 kommer til å bli vesentlig bedre enn det store underskuddet som blei spådd på våren av bedriftsledelsen, og som var viktigste ofisielle begrunnelse for vedtaket om å legge ned støperiet i Oslo, og å avslå verkstedklubbens krav om å dele produksjonen mellom Oslo og Kråkerøy Verk.

Selv om salget i 1982 blir vesentlig lavere enn i 1981, har det oppstått leveringsvansker høsten 1982 som følge av nedleggingen. Overføringen av 'Oslogodset' til Kråkerøy Verk har skapt problemer, med større kostnader og forbruk av tid enn bedriften regnet på forhånd. Det påståtte gradfrie godset fra det nye støpeanlegget har vist seg ikke å være mer gradfritt enn at det fra tid til annen oppstår stans med derpå følgende tidstap nettopp av denne grunn på monteringsavdelingen.

Den 15. desember kan Jøtuls administrerende direktør Bjørn Sellæg gå ut i et større oppslag i Aftenposten og fortelle at 'den planlagte produktiviteten' blei oppnådd allerede etter et par måneder etter nedlegginga. For 1983 spår han overskudd. Og han fortsetter videre: '...høsten er blitt uventet hektisk siden norske kjøpere har fattet uventet stor interesse for vår nye ovn med dobbel forbrenning. Salget er blitt så stort at vi ikke har maktet å etterkomme alle bestillingene.'

At høstoppgangen i salget var uventet er en påstand av særdeles lav troverdighetsgrad. Oppgangen var forutsatt av verkstedklubben, skriftlig i 'Motmelding', og muntlig gjen tatt til det kjedsommelige av tillitsmenn før ferien. Våre vurderinger var vesentlig basert på opplysninger fra Sellægs egen salgsavdeling. Vi velger heller å forstå Sellægs 'uven-

tede overraskelse' som et ledd i forsøket på å forsvare beslutningen om nedlegginga overfor de ansatte som nå sier: *'Hva sa vi!'*

Selv om kampen om støperiet er over, er det fortsatt 140 arbeidsplasser å forsvare i Oslo, i tilknytning til montering, emaljering, boring og gjenging, og modellavdelingen. I tillegg er det også arbeidsplasser utenfor klubbens organisasjonsområde som det er viktig å bevare. Bedriften gir ikke lengre løfter verken i overskuelig eller uoverskuelig framtid. Erfaringene til nå tilsier at disse arbeidsplassene er sterkt utsatte. Det er all grunn til å regne med at bedriftsledelsen vil forsøke å overføre også disse avdelingene til Kråkerøy Verk så snart tida er moden for det.

For tida forsøker bedriftsledelsen å skape innntrykk av at den store krisa er over for de ansatte i Oslo. Et ganske overraskende utspill med ekstra tillegg på kr. 1 pr. time fra 1/1-83 må tolkes som et utspill i den retningen. Det bør ikke skape falske forhåpninger om at stormen er ridd av for det som er igjen av Osloklubben. (Heller ikke at Jøtuls økonomidirektør Kjell Syversen er blitt satt av Norcems konsernledelse til å rydde opp i datterselskapet Corrintec USA Ltd. Houston, Texas, som for tida er plaget av galopperende underskudd, bør bli misforstått av klubben.) Snarere tvert om.

Det er all grunn til å forberede seg på neste runde.»

Sju gode råd i kampen mot permitteringer

I denne artikkelen tar formannen i AKP(m-l)s Faglige Utvalg, Arne Lauritzen, for seg kampen mot permitteringer. Han drøfter her eksemplet Akergruppen, viser at Hovedavtalen er et helt udugelig redskap og streker opp sju hovedpunkter for hvordan en kamp mot permitteringer kan føres. Artikkelen har stått som kronikk i Klassekampen 18. mars 1983.

«Dette er en kronikk som tar for seg kampen mot permitteringer. Hvorfor ikke en kronikk om kamp mot oppsigelser, vil sikkert noen spørre da, og kanskje særlig sett på bakgrunn av streiken som nylig blei gjennomført på min egen bedrift, B. Brynildsen i Moss. Her har klubben gjennom denne ukelange streiken foreløpig slått tilbake oppsigelsene av 53 produksjonsarbeidere. Men alt har ei bakgrunnshistorie.

Denne kampen ville ikke vært mulig dersom ikke klubben gjennom flere år aktivt har slåss mot permitteringer. Derfor er dette en kronikk om kampen mot permitteringer, for det er her arbeidsfolk må starte i løpet for retten til arbeid.

Det er tre hovedmetoder som brukes:

1. Permitteringer for å få et positivt årsregnskap.
2. Permitteringer for å 'mørne' arbeiderne foran lokale eller sentrale lønnsoppgjør.
3. Permitteringer som 'nedleggingsforberedende' tiltak.

Det er de styrte nedleggingene fagforeningene bør være mest på vakt mot.

Hovedavtalen udugelig

Med bakgrunn i § 14 i Hovedavtalen kan bedriftsledelsen stå så godt som helt fritt til å avgjøre om det skal permitteres eller ikke. Det eneste kriteriet er at det skal være saklig grunn for permitteringer, og som førsteamanuensis Stein Evjen ved juridisk fakultet slår fast i en kommentar: '...vurderingen av hva som er saklig grunn og hva som er nødvendig er stort sett overlatt arbeidsgiveren.'

Dersom forhandlingsutvalget i klubben protesterer, vil bedriften vise til styringsretten. Hovedavtalen gir *ikke* noe vern mot at det spekuleres i permitteringer.

For klassesamarbeidslinja i fagbevegelsen er Hovedavtalen som å regne for en 'bibel'. Og nettopp fordi alle fagforeningsfolk blir skolert i denne 'bibelen', opplever vi en

stor tafatthet i forhold til herjingene til borgerskapet. Hovedavtalen forbyr kamp og har som grunnprinsipp at det skal samarbeides på kapitalistenes premisser. I den situasjonen som fagbevegelsen befinner seg i nå, avslører denne avtalen sin *ubrukbarehet*. Mot en offensiv som tar fra oss arbeidsplassene og senker lønningene, er det bare en ting som nytter: Kamp.

Sju råd

I utgangspunktet skal vi aldri akseptere permitteringer. Noen vil argumentere mot dette og kalle det et forenkla standpunkt, argumentere for at vi må ta hensyn til de taktiske forholda osv. Greit, vi skal ta hensyn til de taktiske forholda. Men taktikken vi velger er avhengig av målet vi setter oss.

Mitt enkle og for noen kanskje unyanserte svar, blir derfor at dersom en skal gjøre noe med permitteringene, så må en slåss. Hvordan skal vi så slåss? I sju punkter skal jeg peke på det jeg mener er viktigst i kampen mot permitteringer:

1. Gjør det helt klart for bedriften at klubben aldri vil akseptere permitteringer. Dette er nødvendig ikke bare for å vise bedriften at de kan vente seg motstand, men også formelt i forhold til ledighetsstønad.

2. Godta aldri bedriftsledelsens argumenter for permitteringer. Benytt anledningen til å kreve fullt innsyn i regnskaper og ordresituasjon. Undersøk *sjøl* regnskapet. Be om hjelp fra eksperter. Som oftest vil en ha problemer med å finne noe gjennom regnskapet, men det vil føre til at det blir utvikla motargumenter mot permitteringer.

3. Jobb for å overbevise hele klubbstyret om at det er nødvendig med kamp mot permitteringer. Sørg for å få protokollført uenighet på det første forhandlingsmøtet der permitteringer blir varsla.

Vær oppmerksom på at det skal gis minst 14 dagers varsel og undersøk nøye om bedriften har fulgt den formel-

le veien som er streka opp i Hovedavtalen. Det hjelper ikke til annet enn å utsette saka, men det gir klubbstyret et taktisk utgangspunkt for å overbevise de andre i klubben om at det må føres kamp mot permitteringene. Legg stor vekt på klubbvedtak som avviser permitteringer og foreslå alternative jobber som vedlikehold, arbeidsmiljø-jobbing osv.

4. Dersom bedriften ikke aksepterer protestene, bør klubben gå til aksjoner. Avhengig av styrkeforhold innad og i forhold til bedriften må det vurderes åssen aksjoner som er mest tjenlige. Målet er å få bedriften til å trekke permitteringene. I utgangspunktet er det to ting som virker: Økonomisk og politisk press.

I en situasjon hvor bedriften varsler permitteringer, vil den nesten alltid kunne begrunne det med dårlig økonomi. Det kan derfor være vanskelig å få i gang aksjoner som betyr noe økonomisk for bedriften. Lettere er det å få til det politiske presset mot bedriften gjennom å rette det offentlige søkelyset mot bedriftens disposisjoner, gjennomføre en kort proteststreik, invitere presse og NRK og legge fram klubbens syn.

Permisjoner har betydning for de offentlige budsjettene. Reis spørsmål om det foregår trygdemisbruk og få noen til å ta saka opp i kommunestyret. Dette blei f.eks. gjort i Moss, hvor resultatet var at saka blei sendt over til behandling i Industri- og næringsutvalget og derfra til Industri-departementet, hvor man ba om en klargjøring av reglene for permitteringer.

5. Dersom klubben er for svak til å stoppe permitteringene, insisterer på at ansiennitetsprinsippet skal følges.

Permitteringslistene bør derfor behandles på to måter:

a) Dersom det lykkes å ta opp kampen, nekt å ha noe som helst med listene å gjøre. Nekt å ta imot dem, krev ansiennitet, gå til aksjon og protester dersom det er utsilingslister.

b) Dersom det ikke er mulig å få til kamp, krev at ansiennitet skal følges og legg fram klubbens forslag til lister. Ta kamp på klubbens lister om nødvendig.

6. Om det blir permitteringer, sørg for at det blir så skånsomt som mulig økonomisk for den enkelte. Fordel permitteringer likt. Krev at ingen grupper holdes utenfor (med unntak av forhandlingsutvalget).

Krev at permitteringene starter på det tidspunktet i uka som gir færrest karensdager (f.o.m. fredag), og dersom det er langvarig, sørg for at den enkelte er permittert så lenge at det sikrer feriepengene (8 uker).

7. Ved langvarige permitteringer er det viktig å holde klubben intakt. Innkall til minst månedlige klubbmøter. Arranger ulike møter som f.eks. kafétreff. Ved å holde klubben sammen, kan en være klar til å møte framstøt fra bedriften, slik som en styrt nedlegging.

Kamp og sosialisme

Fordi vi lever i et klassesamfunn og fordi dette samfunnet rystes av ei økonomisk krise — ser vi at permitteringer (og oppsigelser) blir gjennomført fordi kapitalistene prøver å skjære klar av krisa ved å velte krisa over på arbeidsfolk. Klassesamarbeidslinja er et helt udugelig redskap for å møte angrepa fra borgerskapet. Jeg sier ikke at vår linje, klassekamplinja, vil løse problemene som kapitalen påfører arbeiderklassen, men det er det eneste redskapet arbeiderklassen har til å føre en helt nødvendig forsvarskamp.

Kampen for arbeidsplassene vil utvikle kritikk av kapitalismen, derfor er klassekamplinja også en politikk for et annet samfunn, sosialismen.»

Problemstillinger

1. Hovedavtalen er kalt for klassesamarbeidets grunnlov. Er dere for å forkaste *bele* avtalen, eller er det spesielle deler dere vil ha forandret?

(Her må 2–3 av deltakerne studere avtalen grundig og legge fram hva avtalen faktisk inneholder, spesielt hvilke politiske standpunkter og politiske linjer (ideologi) den er uttrykk for. *Alle* deltakerne bør ha lest kapittel 1.)

2. AKP(m-l) stiller parolen: 'Nei til oppsigelser og permitteringer!' Parolen er retningsgivende for partimedlemmene våre for hva vår hovedlinje er i permitterings- og oppsigelsessaker. OG: Det er en oppfordring til fagbevegelsen om på prinsipielt grunnlag å slåss mot permitteringer og oppsigelser. Den står i motsetning til å finne 'lure løsninger' (miljøtiltak, førtidspensjonering, rullerende permitteringer osv.) for å fordele byrdene av krisa og ta ansvaret — *i stedet for* å reise kampen mot arbeidsløsheten.

Å ta et sånt standpunkt står i motsetning til å akseptere de argumentene bedriftsledelsen og sosialdemokratiske tillitsmenn bruker for å bevise hvor nødvendig det er at folk sies opp eller permitteres (dårlig økonomi, lite ordrer osv.). Å ta et sånt standpunkt betyr å ikke akseptere logisk og bedriftsøkonomisk fornuftige regnskap — å slåss mot den reformistiske påvirkninga som den kapitalistiske økonomien er en basis for.

Er dere enige i parolen AKP(m-l) stiller?

Diskuter problemet med å sette den ut i livet. Bruk lokale eksempler og erfaringer hvis de finnes.

3. Diskuter egne erfaringer med å være tillitsmann og slåss for dagskrav og reformer — og samtidig ikke bli reformist.

Hva må gjøres?

Forslag til tilleggslitteratur:

— Søkelys på tillitsmannssituasjonen av Roar Eilertsen.
(Grunnfagsoppgave. Våren 1983)

— Benito Scocozza: Marxismen og reformismen (fås fra Tronsmo).

MØTE 4

Det *kan* bli annerledes.

For et sosialistisk Norge!

*I dag som i arbeiderbevegelsens
barndom: Målet er sosialisme.*

*Lenin 1917: «I parlamentet prater en bare i den spesielle hensikt å lure folkets brede masser.»
1983: Stortinget forbereder nedleggelse av Tyssedal mens de prøver å lure folk til å tro at arbeidsplassene i dalen skal opprettholdes.*

Drømmen om et nytt samfunn, der det rår rettferdighet og likhet mellom menneskene, har vært en viktig del av arbeiderbevegelsens grunnlag helt fra dens spede begynnelse. Men da marxismen oppsto, gikk drømmen over til å bli vitenskap: Marx studerte menneskesamfunnets utviklingsprosess, og fant at kapitalismen slett ikke ville vare evig, slik borgerskapet gjerne vil tro, og ha arbeidsfolk til å tro. Kapitalismen var bare ett stadium i menneskehetens utviklingshistorie, et stadium som med tida ville avløses av et nytt, nemlig sosialismen. Marx påviste også at hele det kapitalistiske systemet bygde på *utbytting* av arbeiderklassen. Ingen reform i verden, uansett hvor omfattende den er, kan fjerne utbyttinga. Skal utbyttinga fjernes, må kapitalismen fjernes. «Marx grep merverdirøverne på fersk gjerning,» sa den sovjetiske dikteren Majakovskij.

Arbeiderklassen

Marx avdekket utbyttinga, grep merverdirøverne på fersk gjerning. Men dermed fant han også fram til dem som skulde styrte kapitalismen; nemlig arbeiderklassen. Den moderne arbeiderklassen var sjøl et produkt av kapitalismen. Arbeiderne hadde ikke noe annet enn arbeidskrafta si å selge. For å tjene til livets opphold var de samtidig tvunget til å la seg utbytte av en kapitalist. Moderne fabrikkdrift førte til at mange, ofte flere tusen arbeidere, ble samla på samme arbeidsplass. De lærte seg å se at de sto i samme situasjon og hadde felles interesser mot en felles fiende — de lærte orga-

nisering og samhold, de fikk kamperfaring og kamptradisjoner. Arbeiderklassen var den klassen som sto i det mest direkte og åpne motsetningsforholdet til den herskende klassen under kapitalismen — borgerskapet. Arbeiderne kunne ikke bedre sin situasjon ved å komme seg «opp og fram» i samfunnet enkeltvis. De kunne bare befri seg sjøl som *klasse*, gjennom å styrte borgerskapet og kapitalismen. Arbeiderklassen var den første klassen i historia som, gjennom å befri seg sjøl, ville befri hele menneskeheten fra utbytting og undertrykking.

Slik analyserte Marx arbeiderklassens rolle i historia. Denne analysen har full gyldighet også i dag. Vi hører ofte at det er meningsløst å kalle arbeiderklassen i de rike, vestlige landa for «eiendomsløse», siden de både har bil og farge-TV og kanskje til og med hytte på landet. Men denne historia, sakset fra Dagbladet 26. februar 1983, viser tydelig at arbeiderklassens situasjon ikke er *grunnleggende* endra: «Arbeiderne ved bilfabrikkene ble regna som 'adelen' blant den amerikanske arbeiderklassen. Lønningene deres lå høyt over norske arbeiderlønninger, og de levde flott med villager, to biler pr. familie og dyre feriereiser.

Men da Chrysler, Ford, General Motors og de andre bilfabrikkene fikk vanskeligheter med å selge bilproduksjonen, fikk hundretusener av amerikanske bilarbeidere føle det på kroppen. Mange ble sagt opp. Arbeidsløsheten ble skyhøy i Detroit og byene rundt der bilfabrikkene ligger. I byen Flint, med hovedkvarteret til General Motors, var 24,6 % arbeidsløse i januar 1983.

Etter ei tid, ofte rundt et år, mista de oppsagte bilarbeiderne det meste av arbeidsledighetstrygden. I Detroit åpna Frelsesarméen suppekjøkken. Mange av de tidligere høyt-lønna bilarbeiderne sto i suppekøer for å få et gratis måltid. Her traff en norsk journalist en 32 år gammel kvinne — Terri Price. Mannen hennes hadde vært fast ansatt på Chrysler-fabrikk i 12 år, men nå uten arbeid de to siste

åra. Hun sa: 'Vi har mistet alt vi hadde. Hus, hytte, biler, båt. Jeg vet ikke om vi mister hverandre.'»

Flere og flere norske arbeidere erfarer også på kroppen at det å ha bil og farge-TV ikke endrer en tøddel på hovedsaka: At det er kapitalistene som eier og kontrollerer *produksjonsmidlene* i samfunnet. Arbeiderne har fortsatt bare arbeidskrafta si å selge. Og for stadig flere blir det vanskelig å få solgt den. Utviklinga i den vestlige verden, som historia fra Detroit er et dramatisk eksempel på, viser tydelig at det er riktig som vi kommunister påstår: Det finnes ingen virkelig trygghet for arbeiderklassen under kapitalismen. Fordeler som arbeiderklassen klarer å kjempe seg til, er bare midlertidige, de kan mistes igjen. Virkelig trygghet kan det først bli når arbeiderklassen sjøl eier og kontrollerer produksjonsmidlene — nemlig under sosialismen.

Borgerskapets diktatur

Vi kommunister hevder at sosialismen bare kan innføres gjennom en væpna revolusjon, der arbeiderklassen i spissen for hele det arbeidende folket styrter borgerskapet og sjøl tar statsmakta. Det er ikke mulig å stemme sosialismen igjennom på Stortinget. Vi kaller også systemet i Norge i dag for «borgerskapets diktatur», sjøl om det tilsynelatende er like demokratiske rettigheter for alle.

Med «borgerskapets diktatur» mener vi ikke at arbeidsfolk i Norge til daglig kues med bajonetter og fangeleire. Riktignok er det borgerskapet som kontrollerer *voldsmakta* i samfunnet: Hær og politi. Kontrollen over voldsmakta er til sjuende og sist garantien for borgerskapets herredømme. Det skal ikke så mye til før denne makta blir tatt i bruk heller: Det var ikke akkurat noen fare for revolusjon da Linjegods-arbeiderne på Alnabru streika i 1976 eller da bryggearbeiderne i Oslo streika i 1977. Men voldsmakta —

politiet — ble likevel satt inn mot de streikende, for å beskytte borgerskapets interesser. Det var ikke revolusjon som trua da regjeringa sendte beltebiler, helikoptre og et helt skip fullt av politifolk mot Alta-demonstranter heller. Når borgerskapet reagerer slik mot streikende arbeidere og elvereddere, er det liten grunn til å tro at de ikke vil bruke alle tilgjengelige midler i en situasjon der makta deres virkelig er trua.

Men til daglig hersker ikke borgerskapet gjennom åpen voldsbruk. Borgerskapet i Norge har et fint utvikla system av herskemetoder som er fullt ut tilstrekkelige under «normale» forhold. La oss se på noen av disse metodene:

I 1917 skrev Lenin følgende i boka «Staten og revolusjonen»: «Ta hvilket parlamentarisk land som helst fra Amerika til Sveits, fra Frankrike til England, Norge o.a., det virkelige 'statsarbeidet' utføres bak kulissene og settes ut i livet av departementer, kansellier og staber. I parlamentet prater en bare i den spesielle hensikt å lure folkets brede masser.»

Denne beskrivelsen er ikke mindre aktuell i dag. I det store statlige forskningsprosjektet «Maktutredninga» tas forholdet mellom «scenen» og «kulissene» opp. Her er noen utvalgte sitater:

— «Grunnloven forutsetter at regjeringen skal være opp-tatt av viktige saker, og enkelte viktige avgjørelser blir selv-sagt tatt av regjeringen. Men like vanlig vil det være at regjeringen må begrense seg til å godkjenne eller forkaste beslutninger som er truffet av andre, eller til å gi signaler til andre beslutningstakere.»

— «Lovgiverne mangler nødvendig detaljinnsikt, og det vil ofte være vanskelig å forutsi framtidige problem og samfunnstilstander. Resultatet har vært en overføring av skjønn og beslutningsmyndighet til forvaltningen gjennom rammelover og fullmaktslover.»

— «I egne øyne framstår det sentrale forvaltningsappara-

tet som en viktig aktør — faktisk viktigere enn konstitusjonelle organ og organiserte samfunnsinteresser. Dette er et syn som deles av mange andre sentrale grupper i den offentlige beslutningsprosessen.»

— «De fleste saker blir rutinisert og overlatt til administrative organ. Så lenge disse er enige seg imellom, blir folkevalgte sjeldne aktivisert. Inngrep fra Storting og regjering og politisering av sakene er minst sannsynlig når det er inngått kompromisse i forberedelsesfasen. Regjering og Storting er ofte avhengige av signal fra andre deler av forvaltningen, og mulighetene for at den politiske ledelsen skal gripe inn i beslutningsprosessen er størst når forvaltningsorganene er uenige seg imellom.»

Forskerne bak «Maktutredninga» er ikke marxister. De ville være sterkt uenige i vår analyse av staten som et redskap for den herskende klassen. I deres perspektiv består samfunnet av pressgrupper og maktgrupperinger som rivaliserer med hverandre, inngår allianser osv. Men de innbiller seg i hvert fall ikke at folket styrer landet gjennom stemmeseddelen. Og de peker på at svært mye av det virkelige statsarbeidet foregår «bak kulissene». «Stortinget er blitt mer tilskuer, og mindre deltaker i beslutningsprosessen,» sier Gudmund Hernes, lederen for «Maktutredninga».

Gjennom forvaltningsapparatet har borgerskapet sikra seg en solid bastion for sitt herredømme — mens all oppmerksomhet konsentreres om skuespillet på «scenen» — i stortingssal og regjeringsforhandlinger. I tillegg har statsapparatet utallige bånd til den klassen det skal tjene, nemlig monopolkapitalen. I ei lærebok i politisk økonomi som blei utgitt i Sovjet under Stalin (utgitt på norsk av Forlaget Oktober) sies det:

«Statsmonopolkapitalismen består i at de kapitalistiske monopolene underlegger seg statsapparatet og bruker det til å gripe inn i landets økonomi for å sikre monopolene maksimalprofitt og styrke finanskapitalens allmakt. /.../

Monopolene utnytter statsmakta aktivt til å fremme konsentrasjonen og sentraliseringen av kapitalen, til å styrke stormonopolenes makt og innflytelse. . . »

At monopolene bruker staten til å fremme sine interesser, kommer også klart fram i «Maktutredninga». Utredninga legger stor vekt på storforetakenes politiske rolle. Gjennom utallige kanaler øver de press på statsapparatet for å få gjennomslag for sine interesser:

— Gjennom interesseorganisasjonene i næringslivet. Det er de største som klarer å bruke næringsorganisasjonene mest effektivt, og de bruker dem først og fremst til å fremme foretakets interesser overfor myndighetene og i samfunnsdebatten.

— Gjennom kontakt med Stortinget, fylkes- og kommunalpolitikerne, og med forvaltninga på alle plan. Over 70 % av de spurte bedriftslederne for storforetak hadde kontakt med departement og direktorat, hele 85 % rapporterte om kontakt med forvaltninga i kommunene. Også her er det de største som har mest kontakt.

— Gjennom å sitte i offentlig oppnevnte komiteer. Over en tredjedel av lederne i maktutredningas storforetaksutvalg har deltatt i slike komiteer minst en gang. Ca. tre fjerdedeler av dem som har deltatt i slikt arbeid, mener at det har vært til nytte for foretakets virksomhet. Det er slike komiteer som ofte leverer premissene for de beslutningene som politikerne skal fatte.

I tillegg har næringslivet sine representanter sentralt plassert i Stortinget. «Maktutredninga» fant at ca. 60 % av stortingsrepresentantene hadde bedriftsverk. I de komiteene som har størst betydning for næringslivet, var andelen enda høyere (68 %).

I dagens Norge er det formelt ytringsfrihet for alle. Men de to rike familiene som eier Aftenposten og VG har mer makt over informasjonsformidlinga enn hele den norske arbeiderklassen til sammen. Statsmonopolet NRK serverer

dag ut og dag inn et fordummende verdensbilde fullstendig på borgerskapets premisser. Skal en tro det bildet som blir skapt gjennom NRK, går den viktigste motsetninga i det norske samfunnet mellom Gro og Kåre, og den nestviktigste går mellom Kåre Kristiansen og Kjell Magne Bondevik. Arbeidsfolk slipper praktisk talt aldri til for å formidle *sin* virkelighet og *sine* problemstillinger. Det er typisk at NRK arrangerer debattprogram om Tyssedal uten at en eneste representant for tyssedølene sjøl får lov til å delta. Kontrollen over informasjonsformidlinga er et mektig våpen for å tilsløre de virkelige maktforholda og motsetningene i samfunnet.

Borgerskapet har også kontrollen over kunnskapsformidlinga, gjennom skoleverket. Høy allmennutdanning er sjølsagt i det arbeidende folkets interesse. Men skolen gir samtidig borgerskapet et uhyre virksomt middel til ideologisk indoktrinering. Den kjente skolereformator og forkjemper for utvidet skolegang for «almuen», Hartvig Nissen, argumenterte slik for hvorfor det var viktig med skolegang for arbeidsfolk i midten av forrige århundre: «Det er i de lavere egne af samfundet, hvor uvidenheden hersker ved siden af misundelsen over de høiere klassers gunstigere ydre kår, at de for samfundets fred og velvære farlige lærdomme om eiendommens mangel på berettigelse o.a. finde en indgang og fremkalde en bevægelse, som ryste samfundet i dets grundvolde.» Slik snakker ikke borgerskapet i dag. Men realiteten er akkurat den samme.

Borgerskapet har altså et omfattende nettverk av solide støttepunkter for diktaturet sitt. Disse går det ikke an å stemme vekk gjennom stortingsvalg. I tillegg har borgerskapet voldsmakta i bakhanda. Dette systemet går det bare an å styrte gjennom en væpna revolusjon, der arbeiderklassen sjøl tar makta over staten og produksjonsmidlene.

Borgerskapet i fagbevegelsen

Et annet viktig forhold er at borgerskapet sjøl leder det som skulle være arbeiderklassens kamporganisasjon, nemlig fagbevegelsen.

I 1979 satt LO-leder Tor Halvorsen sammen med Jens Hallvard Bratz (seinere nedleggingsminister i Høyre-regjeringa) i det såkalte Lied-utvalget (oppkalt etter sosialdemokraten og DNA'eren Finn Lied) og utforma en enstemmig innstilling om hvordan industrien skulle effektiviseres og omstruktureres.

I 1982 leverte Jern og Metall-pampen Jan Balstad, sammen med de andre medlemmene i det såkalte «Buvik-utvalget», ei innstilling om 104 «ensidige industristeder» — ei innstilling som vi tidligere i denne sirkelen har vist at satte ei lang rekke lokalsamfunn på dødslista.

Vi har tidligere nevnt bidraget til forbundsformann i Jern og Metall, Lars Skytøen, i kampen for å nedlegge verftsindustrien: Deltaking i og støtte til Ulveseth-utvalgets innstilling som ble lagt fram i 1978.

Slik sitter lederne for fagbevegelsen sammen med det tradisjonelle borgerskapet og planlegger *nedlegging* av arbeidsplasser. Ikke noe rart at disse «lederne» aldri har vært i stand til å lede noen kamp for arbeidsplassene.

Deres oppgave er å bevare en passiv arbeiderklasse, sørge for at klassen ikke slåss. Det er viktigere for dem at dette ville skaffe dem en stjerne blant medlemmene og gjenreise tilliten. Det er viktigere fordi en opprørsk og kjempende arbeiderklasse heller ikke vil finne seg i at en DNA-regjering skal administrere kapitalismen og gå i spissen for sosiale nedskjæringer og rasering av arbeidsplasser. Derfor brukes medlemmene aktivt bare i én sammenheng: Mobilisering til støtte for DNAs valgkamp. DNA, borgerskapets største parti, behandler fagbevegelsen som sin private eiendom:

— Fagforeninger som representerer 130 000 medlemmer er kollektivt innmeldt i DNA.

— 25 prosent av LO-kontingenten går til A-pressa.

— LO og forbundene bidro med 50 prosent av DNAs valgkampbudsjett i 1981.

— LOs fastlønte tillitsmenn og organisasjonsapparat brukes i DNAs valgkamper og andre kamper (folkeavstemninga om EEC).

— AUF får årlig 350 000 kroner av LO og forbundene.

— Fagbladene brukes til omfattende propaganda for DNAs politikk og DNAs politikere.

Fagbevegelsen er DNAs politiske og økonomiske melkeku. Det er den DNA-dominerte ledelsen i LO og i de fleste forbundenes oppgave å sørge for at det fortsetter sånn.

I tillegg til at de er knytta til den politiske bevegelsen for å forsvare kapitalismen og classesamarbeid, har topplederne tillitsverv direkte i ledelsen av en rekke større bedrifter — særlig innenfor de statlige industribedriftene. F.eks. sitter Tor Aspengren som styreformann i det nedleggingstrua Horten Verft. Hvor mange styreverv Tor Halvorsen innehar — alle godt betalte — veit ikke vi. Men det er ikke få.

Alt i alt: Ledelsen i fagbevegelsen på topp-planet sitter både med politisk og økonomisk ansvar for at kapitalismen skal gå sin skeive gang.

De tilhører byråkratborgerskapet, en del av monopolborgerskapet som har makta og bestemmer i Norge. Naturlig nok kan de ikke bli noen kampløse for fagbevegelsens medlemmer.

Proletariatets diktatur

Statsformen under sosialismen må være proletariatets diktatur. I denne sammenhengen betyr ordet «diktatur» *ikke* ufrihet og tvang og manglende demokratiske rettigheter for

folk flest. Begrepet «proletariatets diktatur» peker på at også sosialismen vil være et klassesamfunn med djupe motsetninger og klassekamp. Men i motsetning til borgerskapets diktatur, der et lite mindretall har makta og det store flertallet er undertrykt og i beste fall har formelle demokratiske rettigheter, så vil proletariatets diktatur bety virkelig demokrati for det store flertallet — for arbeiderklassen og det arbeidende folket. Borgerskapets makt må knuses og rettighetene deres beskjæres så det ikke får muligheten til å styrte den nye, sosialistiske staten. Den internasjonale arbeiderklassen har blodige erfaringer med hvordan det ender dersom en lar borgerskapet operere fritt. Kuppet i Chile i 1973 var bl.a. resultatet av en politikk der regjeringa ble mer og mer ettergivende overfor borgerskapet for ikke å «provosere», og der fascistiske organisasjoner fikk arbeide uhindra. Toppunktet for denne politikken var da hæren, med regjeringas støtte, gjennomførte razziaer der de samla inn de våpnene arbeiderne, bøndene og studentene hadde skaffa seg.

Proletariatets diktatur må bety at voldsmakta er i hendene på arbeiderklassen. Men det er ikke nok. Arbeiderklassen må bygge opp sitt eget statsapparat som tjener folket, ikke den gamle herskerklassen. De må skape masseorganisasjoner som arbeiderklassen sjøl leder og kontrollerer. De må ha makta over skoleverk, media og alle andre samfunnsområder som borgerskapet i dag kontrollerer.

Sosialismen. En blanding av nytt og gammelt

Sosialismen er ikke det endelige målet vårt. Det endelige målet vårt er kommunismen. Den amerikanske arbeiderdikteren Tillie Olsen har satt følgende linjer som motto for en av bøkene sine:

«Til vårt folk, som århundre etter århundre har levd i taushet, tilværelsen deres oppslukt av det harde daglige, nødvendige arbeidet for å opprettholde menneskelig liv. Kunsten deres, som de likevel skapte, og de andre bidragene deres — er anonym, nektet respekt og anerkjennelse, gått tapt.

Til dem blant oss (fortsett få, for det er et grusomt slit), deres etterkommere og slekt, som såvidt begynner å kunne utfolde oss og bruke oss sjøl på en måte som ble nektet dem, — og som gjennom det vi oppnår vitner om alt som gikk (og fremdeles går) tapt og bringes til taushet.»

Tillie Olsen peker her på det arbeidende folkets skjebne opp gjennom historia: Hele deres våkne liv har gått med til det daglige, nødvendige slitet. Alle andre evner og anlegg blir forkvaklet og ødelagt, fordi et samfunn bygd på klasse- og arbeidsdeling ikke gir mulighet til menneskelig utfoldelse for de arbeidende klassene.

Det kommunistiske samfunnet vil kunne oppstå når produktivkreftene er utviklet så langt at de materielle livsnødvendighetene vil kunne produseres i en slik rikelighet og med så lite arbeid at alle kan yte etter evne og få etter behov. Ingen vil være bundet til å bruke mesteparten av livet sitt på hardt, monotont slit. Alle vil kunne utvikle seg allsidig og få brukt sine evner og ressurser. Det vil ikke lenger finnes noen som er kroppsarbeidere og noen som er intellektuelle, det vil ikke lenger finnes mannsarbeid og kvinnearbeid. Utviklinga av produktivkreftene legger grunnlaget for å oppheve arbeidsdelinga, og dermed også klassesdelinga i samfunnet. Det klasseløse, kommunistiske samfunnet er det endelige målet vi arbeider mot.

Men kommunismen kan ikke innføres umiddelbart etter den sosialistiske revolusjonen. Sosialismen er sprunget ut av kapitalismen, og vil bære det gamle samfunnets fødselsmerker, som Marx sier. Sosialismen er et overgangsstadium mellom kapitalismen og det klasseløse, kommunistiske samfunnet, og det vil inneholde elementer fra begge:

— Under sosialismen vil det være slutt på at et lite mindretall undertrykker det store flertallet. Men også under sosialismen vil det eksistere en stat, som er en klasses redskap til å undertrykke en annen. Under kapitalismen hersker borgerskapets diktatur, under sosialismen proletarietets diktatur. Det nye er at statens oppgave er å ivareta behovene og interessene til det arbeidende folket, og sikre virkelig demokrati for flertallet. Det gamle er at det fortsatt vil være klassemotsetninger, og at arbeiderklassen derfor må bruke staten til å holde borgerskapet nede og hindre at det kommer til makta igjen.

— Under sosialismen vil det være slutt på at kapitalismens profittjakt og det kapitalistiske systemets spontane, blinde lover bestemmer den økonomiske utviklinga. Men også under sosialismen vil det eksistere vareproduksjon og et marked. Det nye er at arbeiderklassen sjøl eier og kontrollerer produksjonsmidlene gjennom samfunnseie, og at hovedtrekkene i økonomien bestemmes gjennom en plan med sikte på å tilfredsstille folks behov. Det gamle er at økonomien ennå ikke vil være så utvikla at samfunnet kan fungere uten kapitalistiske elementer som vareproduksjon og marked.

— Under sosialismen vil det være slutt på at noen kan tjene seg rike gjennom å utbytte andre. Men også under sosialismen vil det ikke være slik at alle kan få etter behov, sjøl om fordelinga av materielle og andre goder vil skje på grunnlag av behov i langt større grad enn i dag. Hovedprinsippet under sosialismen er at fordelinga skal skje på grunnlag av arbeid: Fra enhver etter evne — til enhver etter arbeid. Det nye er at det er slutt på utbyttinga — ingen vil kunne tilrane seg samfunnets ressurser fordi de har *eieendom*. Det gamle er at denne «like retten» fortsatt vil være «ulik rett» i den forstand at de sterkeste, flinkeste og mest utholdende vil ha mulighet til å tjene mest, og at ikke alle individuelle behov kan bli fullt ut ivaretatt.

— Under sosialismen vil det være slutt på at arbeiderklassen er fratatt enhver kontroll over produksjonen og statsstyringa. Arbeiderklassen vil tvert imot være den herskende klassen i samfunnet. Men også under sosialismen vil det eksistere en type arbeidsdeling som har noen av de samme undertrykkende sidene som arbeidsdelinga under kapitalismen har. Det nye er at arbeiderklassen som klasse vil ha den politiske og økonomiske makta. Det gamle er at mange viktige og ledende funksjoner i praksis vil bli utøvd av ulike eksperter og intellektuelle, folk som ikke sjøl tilhører arbeiderklassen.

— Under sosialismen vil det være slutt på at kvinneundertrykkinga er en av bærebjelkene i samfunnsstrukturen. Men heller ikke under sosialismen vil det være full samfunnsmessig likestilling mellom kvinner og menn. Det nye er at privateiendommen vil være opphevet, og dermed vil grunnlaget være lagt for full kvinnefrigjøring. Det gamle er at både familien og den kjønnsmessige arbeidsdelinga fortsatt vil eksistere ei tid, og bare gradvis bli opphevet.

— Under sosialismen vil det være slutt på at utkantene utsuges og avfolkes. Men det vil fortsatt være forskjell på levekåra til folk i byene og på landsbygda. Det nye er at samfunnets ressurser vil bli brukt til planmessig utbygging og utvikling av utkantene. Det gamle er at småproduksjon fortsatt vil dominere på landsbygda, og at lønns- og arbeidsforhold, kulturelle tilbud osv. enda ei stund vil være dårligere for folk i utkantene enn for folk i byene.

Sovjet. Et fascistisk diktatur.

Fordi sosialismen på denne måten er en blanding av gammelt og nytt, vil det være et samfunn med skarpe motsetninger og klassekamp. Sosialisme er brua fra det gamle til det nye, fra kapitalisme til kommunisme. Men som vi veit,

har kapitalismen blitt gjenopprettet i flere tidligere sosialistiske land. Ett av disse landa er Sovjet. Arbeiderklassen, som i 1917 gjorde revolusjon under ledelse av Lenin og bolsjevikpartiet, er på nytt utbytta og undertrykt av et nytt borgerskap som har tatt makta i landet. I Røde Fane nr. 3/82 oppsummeres arbeiderklassens stilling i Sovjet i dag slik:

- «— Retten til arbeid er et tøyelig begrep i øst som i vest.
- lønnsforskjellene er om lag de samme.
- privilegiene til nomenklaturen (den nye herskende klassen) er i klasse med det 'beste' Vesten kan oppdrive.
- på arbeidsplassene er arbeiderne fratatt rettigheter som er sjølsagte i Norge og i de fleste andre vestlige kapitalistiske landa.
- dette kommer først og fremst til uttrykk i at streiker blir forbudt og møtt med fascistiske metoder.
- merverdien blir forvalta av en *fremmed* klasse som forbereder seg til kamp mot USA om verdensherredømmet, derfor ser arbeiderklassen i Sovjet lite til de verdiene de skaper.

Arbeiderklassen i de vestlige kapitalistiske landa har en lang vei å gå fram til frigjøring og sosialisme. For den sovjetiske arbeiderklassen er veien både lengre og tyngre.»

Sosialismen — verd å slåss for!

Dette betyr at sosialismen ikke *automatisk* utvikler seg til kommunisme. Det må hele tida føres kamp for å videreutvikle sosialismen i retning av det endelige målet — kommunismen. Det må føres kamp for å utvikle produktivkrefteene slik at det skapes et *økonomisk grunnlag* for kommunismen: For å oppheve vareproduksjonen, innføre tildeling etter behov og avskaffe arbeidsdelinga. Dette betyr *ikke* at det går an å «produsere seg» inn i kommunismen. Uten at

det føres en aktiv kamp for at mer og mer av arbeidet med å administrere og lede produksjonen og resten av samfunnet overtas av arbeiderklassen og det arbeidende folket sjøl, vil det kunne utvikles et eget, byråkratisk sjikt som i virkeligheten blir den ledende klassen i samfunnet. Uten at det føres kamp for at tildelinga av materielle og andre goder i stadig større utstrekning skal skje etter behov, vil det spontant kunne utvikle seg tendenser til at produksjonen blir mer og mer innretta på kjøpekraftig etterspørsel på markedet. Uten at det føres kamp for å viske ut skillet mellom åndsarbeid og kroppsarbeid, vil klasseforskjellene i samfunnet befestes seg. Uten at kvinnene fører kamp for at samfunnet skal overta mer og mer av ansvaret for barneomsorg og husarbeid, og mot den kjønnsmessige arbeidsdelinga i arbeidslivet, vil kvinnenes stilling som annenrangs samfunnsmedlemmer bestå uforandret.

Kampen for å utvikle det sosialistiske samfunnet videre mot kommunismen blir både hard og komplisert. Dette betyr at arbeiderklassen *ikke* har fullført sin historiske oppgave i og med at borgerskapets diktatur blir styrta gjennom den sosialistiske revolusjonen. Også under sosialismen, i kampen for å utvikle samfunnet videre fram mot kommunismen, må arbeiderklassen spille den ledende rollen. I denne kampen vil arbeiderklassen trenge sin revolusjonære forropp, det kommunistiske partiet. Behovet for et kommunistisk parti som leder klassekampen vil ikke være mindre enn under kapitalismen. Under sosialismen vil partiet stilles overfor følgende oppgaver:

- Mobilisere arbeiderklassen og det arbeidende folket til å slåss samla for å forsvare sosialismen mot alle forsøk på kontrarevolusjon fra det gamle borgerskapet og fra utenlandsk imperialisme.

- Være en ledende kraft i den sosialistiske staten, i arbeidet med å utvikle en planøkonomi og et virkelig demokrati for arbeiderklassen og det arbeidende folket.

Samtidig er det helt avgjørende at partiet også under sosialismen fortsetter å være et *samfunnskritisk* element, som mobiliserer mot alle tegn på tilstivning, på at arven fra det gamle samfunnet lever videre og styrker seg i nye former. Partiet må ikke først og fremst være en forsvarer av det bestående. Partiet må representere framtida, kampen for kommunismen.

Erfaringene fra de sosialistiske landa som har eksistert hittil, viser at dette er vanskelig. I flere av disse landa har det kommunistiske partiet degenerert til å bli redskap for et nytt borgerskap, som utbytter og undertrykker arbeiderklassen og det arbeidende folket. Denne utviklinga kan delvis forklares utfra særegne, historiske forhold i disse landa. Men det finnes også viktige allmenne lærdommer å trekke. En slik viktig lærdom er at partiet må spille en sjølstendig, politisk rolle uavhengig av statsapparatet. Dersom partiet skal kunne representere framtida, kampen for kommunismen, må det være solid forankra i den klassen som har størst interesse av å drive utviklinga videre framover, nemlig arbeiderklassen. Det betyr at hovedtyngden av partiets medlemmer og partiets ledelse må være vanlige arbeidere, ikke statsbyråkrater og bedriftsledere, sjøl om det er i et sosialistisk statsapparat og i sosialistiske bedrifter. Dersom det finnes et slikt parti — som organiserer den beste og mest bevisste delen av arbeiderklassen, som er disiplinert, offervillig og der medlemmene ikke har noen former for privilegier, som er skolert i, og sjøl videreutvikler den revolusjonære kommunistiske teorien — da er dette partiet et mektig redskap for arbeiderklassen i klassekampen under sosialismen. Men uten et kommunistisk parti som er i stand til å spille en ledende rolle, vil ikke sosialismen ha mulighet til å overleve og gjøre framskritt i retning kommunismen.

Avvis LO-forslaget om «utvida bedriftsdemokrati»

Av Brynjulf Mugaas

50 % styrerepresentasjon — er arbeiderklassen i ferd med å overta makta fra borgerskapet?

— Nei! sier Brynjulf Mugaas i denne artikkelen. Skytøen-komiteens forslag om «utvida bedriftsdemokrati» tjener ikke arbeiderklassens interesser. Det er et strategisk feilspor i kampen for sosialismen, fører til økt klassesamarbeid og passiviserer fagbevegelsen.

— AKP(m-l) må ta opp kampen mot forslaget om «utvida bedriftsdemokrati».

(Artikkelen har stått i Røde Fane nr. 2/1981.)

Er arbeiderklassen i ferd med å erobre makta fra borgerskapet? På LO-kongressen skal Skytøen-komiteens forslag om utvida bedriftsdemokrati legges fram. De ansatte skal ifølge dette forslaget få halvparten av representantene i bedriftsstyrer og -forsamlinger. Videre skal det være representanter for de ansatte med i den daglige styringen, dvs. de skal møte i utvalg som daglig, ukentlig eller månedlig tar avgjørelser i driftsspørsmål. Dette gjelder alle bedrifter med mer enn 25 ansatte. I industrien vil det bety at rundt 83 % av alle sysselsatte omfattes av forslaget.

Skytøen-komiteen går også inn for at kommunestyre kan komme inn i bedriftsstyrene med en observatør som har tale- og forslagsrett. Kommunen kan også kreve at det blir oppretta et forpliktende kontaktorgan mellom bedriftene og kommunestyrene.

Forslaget om å gi de ansatte 50 prosent av representantene i styrer og utvalg, innebærer ikke at eierne må dele eieomsretten med de ansatte. Eierne skal beholde kontrollen gjennom at de alltid har styreformannen og hans dobbeltsomme som garanti. Men vil ikke dette forslaget i realiteten

gi enorm makt til de ansatte? Med likt antall personer i styret og kanskje en observatør fra kommunestyret som er medlem av fagbevegelsen, med folk på alle plan i bedriftens styringsorganer, må det være mulig å tvinge kapitalistene til å innføre bedre arbeidsmiljø, senke arbeidstida, og øke lønna. Eller er det slik at dette forslaget vil gjøre de ansatte til medansvarlige for sin egen utbytting? Medansvarlige for å drive beinhard konkurranse med andre bedrifter og dermed med på å trenge dem ut av markedet og gjøre arbeiderne der arbeidsløse? Eller medansvarlige for å måtte si opp egne arbeidskamerater? Vil Skytøen-forslaget svekke eller styrke fagbevegelsens makt og kampkraft?

Kamporganisasjoner

AKP(m-l) har som mål å reise den norske arbeiderklassen til kamp for et sosialistisk samfunn. Vi arbeider for revolusjon. Vi vil fjerne det kapitalistiske utbyttersamfunnet og skape et samfunn der arbeiderklassen har makta. Det arbeidet vi gjør i fagbevegelsen er en del av kampen for sosialismen.

I dag er fagbevegelsen — utenom partiet — den viktigste organisasjonen arbeiderklassen har i kampen for sosialismen. Den omfatter alle (eller det store flertallet) arbeidere og funksjonærer. Den er skapt for å ivareta deres interesser mot kapitalistenes interesser.

Men sjøl om arbeiderklassen har slutta seg sammen i en fagbevegelse, fører ikke det automatisk til sosialisme. Den norske fagbevegelsen kjemper ikke i dag en bevisst kamp for å fjerne kapitalismen. Den kjemper på mange plasser ikke engang for de daglige interessene til medlemmene sine. I sekretariatet, forbundsstyrene og i mange lokale ledelser er parolen: «Samarbeid med kapitalismen». Denne ideologien står sterkt i arbeiderklassen. Derfor har vi hatt det som ei viktig oppgave å gjenreise fagforeningene som kamporganisasjoner.

Uten at arbeiderklassen er seg bevisst at deres interesser ikke kan forenes med kapitalistenes, kan det ikke bli noen revolusjon. Det første skritt på veien er at klassen skaffer seg erfaringer om det gjennom den daglige kampen for lønn og arbeidsforhold. I denne daglige kampen lærer også arbeiderklassen hvordan de skal organisere og bruke kreftene sine, lærer seg taktikk, lærer seg å ta seire og nederlag. Alt er nødvendig for det endelige oppgjøret.

Når AKP(m-l) skal vurdere hvilken holdning partiet skal ta til framlegget fra Skytøen-komiteen om utvida bedrifts-demokrati, så må vi gjøre det ut fra spørsmålet om dette styrker eller svekker arbeiderklassens kamp mot kapitalismen. NAF har gått ut med harde angrep på det nye forslaget. SV har latt Ny Tid hilse det velkommen med overskriften «Gammelt, men godt nytt». I tillegg har de lagt fram sin egen innstilling som går et skritt videre og forlanger flertall til de ansatte i bedriftsstyrene. Betyr det at skillelinjene er klare, at det bare er for oss å hoppe på vogna og pynte den opp med noen paroler som går enda et skritt forbi SV?

For å starte med konklusjonene, så mener jeg at dette forslaget ikke tjener arbeiderklassens interesser. Vi bør ta opp en aktiv kamp mot det. For her dreier det seg om to linjer i arbeiderklassen: Klassekamp eller classesamarbeid. Fra DNAs side dreier det seg om et ideologisk framstøt som skal sementere fast classesamarbeidsideologien i arbeiderklassen. Uten at denne ideologien sitter temmelig fast, kan nemlig ikke toppene i DNA og LO beholde den makta de har i dag. En makt som gir dem kontroll over organisasjoner, politiske stillinger — og gjennom det kontroll over sentrale deler av norsk økonomi. Dette er Norges byråkratkapitalister.

Gjennom forslaget til Skytøen-komiteen vil de sikre seg en enda større kontroll over økonomien. NAFs angrep på «reformen» er først og fremst et uttrykk for kamp mellom to kapitalistiske grupper og ikke et spørsmål om kapitalister mot sosialister.

DNA-ledelsen har alltid vært flink til å utnytte den reformistiske venstresida. Når SV ikke har tatt et grunnleggende oppgjør med den politiske linja, men bare vil at en skal gå lenger på samme veien, blir det tatt som en garanti for at DNA tross alt er et sosialistisk parti. Gang på gang har vi sett hvordan SV'ere blir spilt ut over sidelinja i fagbevegelsen på grunn av sin manglende evne til å ta prinsipielle oppgjør med DNAs politikk.

Sjølstyrte bedrifter

SV kritiserer Skytøen-komiteen for at de ikke går langt nok. Sjøl lanserer de et forslag som minner ganske klart om det systemet som finnes i Jugoslavia. Der har arbeiderklassen sjølstyre over «sin» bedrift, mens hele samfunnsøkonomien er kapitalistisk. Det går sjølsagt ikke an for arbeiderklassen å innskrenke seg til spørsmålet om den enkelte bedriften. For at det skal være sosialisme må arbeiderklassen ha oppretta sin egen statsmakt. Gjennom statsapparatet må de legge grunnen for en planøkonomi som opphever anarkiet i den kapitalistiske produksjonen. Det er ikke den enkelte kapitalists jakt etter profitt som skal være avgjørende for hva som blir produsert og hvor det blir produsert eller for hvordan produktene skal fordeles.

Men under kapitalismen er det slik. Det finnes ikke noen samfunnsstyring av produksjonen utover den samfunnsstyringa som tjener interessene til de sterkeste kapitalgruppene. De bruker sitt statsapparat for å legge forholda best mulig til rette for sine områder. Det gjør de bl.a. ved å overføre store summer fra arbeiderklassens skattepenger som subsidier til sine foretak.

Om arbeiderklassen overtar den reelle makta i alle bedrifter, men ikke gjør noe mer, så vil det fortsatt være den kapitalistiske økonomiens prinsipper som gjelder. Når det ikke finnes en arbeiderklassens stat som sørger for en planøkonomi, vil de arbeiderstyrte bedriftene være underlagt

den samme «alles kamp mot alle» som rår i dag. De arbeiderne som leder foretaket må ta hensyn til kampen om markedet, til spørsmålet om effektivitet og produksjonskostnader utfra hva som tjener deres bedrift og ikke i forhold til hva hele samfunnet er tjent med.

Dermed vil de stå overfor spørsmålet om å presse mer verdi ut av de ansatte uten at det skal føres tilbake til dem i form av høyere lønninger. De vil være nødt til å si opp folk om det går dårlig, dersom de da ikke velger å legge ned hele bedriften. Kort sagt, de vil sitte og administrere sin egen utbytting. (Det mest sannsynlige er jo at SV-forslaget, satt i system, vil fostre fram en ny klasse av «arbeider-kapitalister», dvs. folk som fort forsvinner fra produksjonen og blir som de eierrepresentantene vi har i dag.)

Erfaringer

Dersom det utvida bedriftsdemokratiet blir innført, vil det kreve at en stor del av de fagorganiserte blir trukket inn i ulike styringsorganer. Fagforeningene har ingen formell kontroll over disse medlemmene. De er valgt som enkeltpersoner. De er ikke ansvarlige overfor klubbens medlemmer og vedtak som fattes i fagforeninga. De er ansvarlige overfor bedriftsforsamlinga, styret, generalforsamlinga og i siste omgang i forhold til det lovverket som trekker opp grenser for aksjeselskapenes virksomhet.

I en del klubber og foreninger er praksisen likevel slik at fagforeningas representanter gjør som fagforeninga bestemmer, informerer foreninga om bedriftens planer osv. Forutsetninga for at vi deltar i bedriftsstyrer og -forsamlinger nå, er nettopp at denne virksomheten skal brukes til å styrke foreningas kampkraft. Men vår praksis er unntak. Det finnes godt med eksempler på hvordan fagforeningsrepresentanter både er med på vedtak som f.eks. betyr oppsigelser og at de etterpå holder dette skjult for medlemmene.

Kjemisk har oppsummert sine erfaringer på dette området:

«Den mest betenkelige erfaringen vi har gjort i denne tiden er hvor skrøpelig holdningen hos de ansattes representanter er i mange tilfeller. Enkelte oppfatter seg selv som så betydningsfulle at de helt glemmer hvem de er valgt av. Andre blir så opptatt av sin egen bedriftssituasjon at de blir 'bedriftsegoister' og mister den nødvendige oversikt i sitt arbeid. Utallige er de henvendelser vi har mottatt fra styre-representanter, som fremfører bedriftens problem uten å ha noen som helst motforestillinger.»

Dette er en ganske sterk oppsummering. Vi bør vurdere vår egen virksomhet i styrer og utvalg med utgangspunkt i disse erfaringene. Og de må veie tungt når vi skal ta stilling til Skytøen-komiteens forslag.

Medlemmene uten makt

Et stort problem i fagbevegelsen i dag, er passiviteten. Det har vært en del av DNAs linje å umyndiggjøre medlemmene. Flytte alle viktige beslutninger vekk fra medlemmenes kontroll. Mange klubber har nesten ikke medlemsmøter utover årsmøtene. Når kampvillige klubb/foreningsstyrer overtar, opplever de problemet med at folk ikke kommer på møtene, og hvor lett det er å falle inn i den sosialdemokratiske rutinen med å la klubb/foreningsstyret (eller bare deler av dette) ta seg av alle saker over hodet på medlemmene.

Våre kamerater jobber ganske hardt for å endre på denne situasjonen. Vi vet at uten et levende demokrati kan ikke klubb/forening gjøres til en kamporganisasjon. Det er et ganske hardt og møysommelig arbeid.

Forslaget til Skytøen-komiteen vil øke passiviteten i fagbevegelsen. Etter min mening er det uunngåelig. Når det skal velges en rekke folk til styreverv, til bedriftsforsamling og til utvalg for den daglige ledelsen av bedriften på alle

plan, da blir de sjølsagt valgt blant de mest aktive, blant de som påvirker meningene til resten av fagforeninga. Det vil tappe foreninga for krefter. Og medlemmene vil ikke ha noen som helst formell rett til å blande seg opp i disse folkas arbeid. Og sjøl om de kan det, så vil det være et gap mellom den daglige aktiviteten som drives i utvalgene og det beskjedne antall klubb- og foreningsmøter som blir holdt. Sjøl arbeidsutvalget i foreninga skal få problemer med å holde grep om det som skjer. Virksomheten vil bli flytta vekk fra klubb og forening. Medlemmene risikerer i enda større grad å bli passivisert.

Det er også all grunn til å undersøke hva slags rolle foreningas forhandlingsutvalg får i denne situasjonen. Er det ikke en stor fare for at de vil bli satt til side, at de reelle beslutningene blir gjort i styrer og bedriftsforsamlinger? Er det ikke en fare for at store deler av forhandlingsretten blir tatt fra klubben? Det vil kanskje ikke skje så drastisk i første omgang, men jeg mener at det på sikt vil være realitetene bak det utvida bedriftsdemokratiet.

Den intime organisatoriske forbindelsen mellom eierrepresentantene og de ansattes representanter i styrer, forsamlinger og utvalg hvor drifta (innretting av produksjonen, konkurransen om markedet, pris på produkter, produktivitet, lønns- og driftskostnader osv.) blir diskutert, gir eierne en stor mulighet til å påvirke en stor og innflytelsesrik gruppe fagorganiserte med sine synspunkter.

Ikke fordi de ansatte sitter som uærlende noksagter uten standpunkter, men fordi de ikke kommer utenom det forholdet at hele virksomheten til disse organene er retta inn på å drive bedriften med profitt. De blir tvunget til å vurdere hvordan bedriften skal drives i konkurranse med andre bedrifter i det kapitalistiske systemet.

Det samme skjer på andre plan i bedriften når de ansatte skal trekkes inn i den daglige ledelsen. Medlemmene har ingen mulighet til å gi direktiver til sine representanter som

skal sitte og avgjøre f.eks. spørsmål om arbeidsmiljøet. Hele fagforeningsapparatet kan lett bli satt til side, bedriften kan spille de ansattes representanter ut mot f.eks. et gruppestyre som klager på manglende sikkerhetstiltak o.l. Jeg har ingen vanskeligheter med å tenke meg en situasjon der en avdelingsmester møter et gruppestyre med argumenter om at de ansattes representant i avdelingsutvalget allerede har gått med på et arbeidsopplegg som gruppestyret finner uakseptabelt. Det er også store muligheter for at fagforeningas forhandlingsutvalg vil komme i samme motsetningsforhold til de ansattes representanter i styret og bedriftsforsamlinga.

I et intervju med Klassekampen 2. august 1980, blir Skytøen stilt spørsmål om akkurat dette: «Ser du noen fare for at utviklinga av bedriftsdemokratiet kan svekke fagforeningene som kamporganisasjoner eller sette dem i konkurranseforhold til andre organ hvor også arbeiderne er representert?

— Det synes jeg er et veldig viktig spørsmål, som fagbevegelsen har all mulig grunn til å reflektere over. Min erfaring til nå er likevel at fagforeningene har fått sin posisjon gjennom sin representasjon også i andre organ, og jeg tror det skal være mulig å finne fram til funksjonsformer som styrker fagforeningene ytterligere.»

Men poenget er at Skytøen-komiteen ikke har drøftet dette spørsmålet. (Fagbevegelsen som en kamporganisasjon har jo ikke akkurat vært DNAs hovedparole.) Og de kommer heller ikke med noen konkrete eksempler på hvordan fagbevegelsen har styrket sin posisjon. Ikke så lenge etter dette intervjuet, fikk vi tre større nedleggingsaker hvor de ansatte ikke kunne hjelpe seg med representasjon i styrer og bedriftsforsamlinger. Ved Skotfos og Mesna Kartong fikk de fagorganiserte se hvordan forbundsformannen deres, som også var styrerepresentant, stemte for nedlegginger. På Nyland fikk også folka merke at deres styrerepresentanter sveik dem. Ingen av de tre foreningene fikk hjelp

av industriminister Skytøen, enda det ikke mangla henvendelser.

En svekka lokal fagforening vil sjølsagt også bety en svekka fagbevegelse som helhet. Istedenfor at klubber og avdelinger innafor det samme forbundet forener kreftene sine til kamp mot arbeidsgiverne, tror jeg vi vil få oppleve enda mer enn vi gjør i dag, at de engasjerer seg i kamp mot hverandre om oppdrag o.l. Det finnes jo allerede i dag en god del bedriftssjåvinistiske tendenser som svekker fagbevegelsen. Skytøen-forslaget vil forsterke denne tendensen.

Vetorett

Jeg har argumentert for at AKP(m-l) skal ta opp kampen mot forslaget til utvida bedriftsdemokrati. Vi blir i så fall aleine til å begynne med. I alle fall når det gjelder spørsmålet om å forkaste hele ideologien som ligger bak Skytøen-forslaget. Men det finnes en opposisjon mot LO-ledelsen i dette spørsmålet. Sterkest har den kommet til uttrykk i Kjemisk. De var så misfornøyde med det sentrale debattopplegget fra LO at de sendte ut sitt eget.

Problemet er likevel at i hovedsak går Kjemisk sine forslag i samme retning som SVs «arbeidermakt». Det som vi likevel kan stå sammen med dem om, er kravet om vetorett for fagforeningene i ei rekke viktige spørsmål. Kjemisk vil nemlig at det skal være vetorett ved aksjeutbytte over 6 %, ved permitteringer, ved bedriftsnedlegginger og ved større investeringer.

Men er egentlig ikke dette forslag som i konsekvens sier at arbeiderne skal overta styringa av bedriftene? Sjøl om disse kravene griper langt inn i kapitalistenes styringsrett, så skiller de seg likevel fra ideen om at arbeiderne skal styre sine egne bedrifter. Disse kravene er først og fremst kampmidler for fagforeninga. Det vil gi dem mulighet til å reise en effektiv kamp mot permitteringer og oppsigelser og til å innskrenke utbyttinga en del.

Disse parolene gir også ei rekke taktiske fordeler. Det er ingen grunn til å ha illusjoner om at Stortinget vil vedta en lov som gir de ansatte vetorett på disse områdene. Og det er faktisk en av de taktiske fordelene ved kravet. Det er rettferdig at arbeidsfolk kan stoppe nedlegging av arbeidsplassene sine. Når Stortinget ikke vil vedta en slik lov, er det en framifrå god anskuelsesundervisning om statsapparatet som redskap for kapitalismen.

DNA vil ikke støtte kravet om vetorett. De har allerede avvist det ved å ikke ta det opp i Skytøen-innstillinga. Det gir oss et utmerka utgangspunkt til å bevise at DNA-ledelsen er borgere som forsvarer sine kapitalistiske interesser.

På LO-kongressen vil det helt sikkert være en rekke lokale tillitsmenn med DNA-tilknytning som vil stemme mot at fagforeningene skal ha vetorett i spørsmålet om å bevare arbeidsplassene. De fleste forbundsformennene vil også innta denne holdninga. Det vil øke motsetningene i LO mellom dem som står på klassesamarbeidets grunn og det store flertallet av medlemmene. Det gir oss et godt utgangspunkt for den videre kampen.

Skytøen-forslaget svekker arbeiderklassens organisering. Det svekker den daglige klassekampen om kroner og øre og bedre arbeidsforhold osv. Men det viktigste er at det svekker kampen for sosialismen. I den kampen trenger vi en godt organisert arbeiderklasse med kamperfaringer.

Den nye bedriftsorganiseringa vil også utdanne en hær av borgerlige ideologer i arbeiderklassen. De som jobber og tenker på kapitalens premisser, som ser klassesamarbeidet som en velsignelse for arbeiderklassen og som propaganderer dette samarbeidet som reformer som skal bringe oss et nytt samfunn.

Revolusjonen trenger ikke bare en godt organisert arbeiderklasse. Den trenger også en politisk bevisst arbeiderklasse. En klasse som er gjennomsyra av forståelsen av at deres interesser ikke kan forenes med kapitalismens interesser.

Arbeiderklassen trenger en framskreden del som ikke et øyeblikk er i tvil om målet, som jobber daglig for å styrke den sosialistiske ideologien i klassen. Og det kan vi bare oppnå dersom vi fører kamp mot alle slags borgerlige og reformistiske ideer som nå har godt fotfeste i den norske arbeiderklassen.

Vi har synda mye på dette området i lang tid. Vi har latt SV få spre sin «sosialisme på norsk» uten å ta skikkelig til motmæle. Vi har så altfor lett underordna (eller glemt) den ideologiske kampen til fordel for taktiske allianser som har gitt oss posisjoner i fagforeningene. Det er sjølsagt bra med posisjoner. Men nå må vi også bruke dem i kampen om arbeiderklassens tanker.

Slik er innstillinga fra Skytøen-komiteen

I dag gir Aksjeloven de ansatte rett til å velge 1/3 av representantene til styret i bedrifter som har mer enn 200 ansatte. Den inneholder også bestemmelsen om bedriftsforsamlinger. Selskaper som i de tre siste regnskapsårene har hatt mer enn 200 ansatte skal ha bedriftsforsamling.

Dens oppgave er bl.a. å velge medlemmer til styret og styrets formann, føre tilsyn med styrets og administrerende direktørs forvaltning av selskapet. Bedriftsforsamlinga skal avgi innstilling til generalforsamling om regnskap kan godkjennes, om hvordan tap skal dekkes eller overskudd brukes. Etter forslag fra styret treffer den avgjørelser i saker som gjelder:

1) Investerings av betydelig omfang i forhold til selskapets ressurser, eller

2) Rasjonalisering eller omlegging av drifta som vil medføre større endringer eller omdisponering av arbeidsstyrken.

I disse sakene kan ikke generalforsamlinga overprøve bedriftsutvalgets vedtak.

Ethvert medlem har rett til å kreve opplysninger om selskaps drift, men kan ikke forlange å få disse opplysningene ved å gå igjennom selskapets papirer. Slike opplysninger skal — dersom noen ønsker det — legges fram på møter i bedriftsforsamlinga.

Formelt er det et tvistsspørsmål om medlemmer av bedriftsstyret og -forsamlinga har taushetsplikt, men det finnes klare straffebestemmelser om noen går ut med opplysninger som skader selskapets drift. Og det er jo sjølsagt lett for bedriften å hevde at interne opplysninger ikke kan framlegges for fagforeningsmøter fordi det vil skade selskapets drift.

De ansattes representanter er valgt som enkeltpersoner. De er bare ansvarlige overfor generalforsamlinga og det lovverket som gjelder for aksjeselskap. De er ikke forplikta til å underlegge seg fagforeningas kontroll. De kan, og gjør det de aller fleste steder, nekte å la seg binde av vedtak i fagforeninga.

Dette «bedriftsdemokratiet» er en videreføring av en rekke klassesamarbeidstiltak som sosialdemokratene har tvunget fagbevegelsen inn i opp gjennom tidene. Hovedavtalen med sine samarbeidsbestemmelser er den viktigste, men det finnes også en rekke andre avtaler og lover som vi ikke skal komme inn på her. Det er bare nødvendig å ha klart for seg at dette er en svært viktig del av den sosialdemokratiske strategien for fagbevegelsen.

Skytøen-komiteens forslag har en rekke viktige endringer av den nåværende aksjeloven. Det dreier seg om interne styrings- og samarbeidsformer, utvidet styrerepresentasjon og offentlig representasjon i bedriftene. Slik ser disse forslagene ut:

Intern styring

a) I enhver bedrift — som har en bedriftsorganisasjonsplan — hvor planen inkluderer månedlige, ukentlige eller daglige møter i hele eller deler av bedriften, skal de ansatte være representert i slike.

b) I bedrifter uten fast organisasjonsplan, men som ellers har en systematisert møtevirksomhet på ulike plan, skal de ansatte ha representasjon.

c) Det tilrettelegges alternative ordninger som kan tilpasses de ulike bedriftsorganisasjoner i forhold til struktur og størrelse.

d) Plikten til å opprette bedriftsutvalg i bedrifter med 100 ansatte eller flere oppheves. Dog skal et slikt utvalg opprettes hvis en av Hovedavtalens stedlige parter forlanger det. Hvis det innenfor de kategorier av ansatte som skal være representert i utvalget er medlemmer av organisasjoner som er part i Hovedavtalen, skal disse organisasjoner ha rett til representasjon selv om dette øker utvalgets størrelse.

Styrerepresentasjon

a) I selskap som de tre siste regnskapsår gjennomsnittlig har hatt flere enn 25 ansatte, men som ikke har bedriftsforsamling, skal de ansatte være representert i styret med inntil en tredjedel, dog minst to, av styrets medlemmer med varamenn, valgt av og blant de ansatte. Hvis et flertall av de ansatte setter fram krav om det, kan inntil halvparten av styrets medlemmer med varamenn velges av og blant de ansatte. Når de ansattes representanter utgjør halvparten av styrets medlemmer, velger eiernes representanter styrets formann. Ved stemmelikhet gjør dennes stemme utslaget.

b) I selskap som de tre siste regnskapsår har hatt 25 ansatte eller mindre, kan et flertall av de ansatte kreve at inntil en tredjedel, dog minst to, av styrets medlemmer med varamenn skal velges av og blant de ansatte.

Hvis et flertall av de ansatte setter fram spesielt krav om det, kan inntil halvparten av styrets medlemmer med varamenn velges av og blant de ansatte.

Når de ansattes representanter utgjør halvparten av styrets medlemmer, velger eiernes representanter styrets formann. Ved stemmelikhet gjør dennes stemme utslaget.

c) I selskaper som de siste tre regnskapsår gjennomsnittlig har hatt flere enn 200 ansatte, skal det velges en bedriftsforsamling på 12 medlemmer eller et høyere antall, delelig med tre, som fastsettes av generalforsamlingen.

To tredjedeler av medlemmene med varamenn velges av generalforsamlingen. En tredjedel av medlemmene med varamenn velges av og blant de ansatte.

Hvis et flertall av de ansatte setter fram krav om det, kan inntil halvparten av bedriftsforsamlingens medlemmer med varamenn velges av og blant de ansatte. Hvis generalforsamlingen fastsetter et høyere antall enn 12 medlemmer, skal dette være delelig med to.

Når de ansattes representanter utgjør halvparten av bedriftsforsamlingens medlemmer, velger eiernes representanter bedriftsforsamlingens formann. Ved stemmelikhet gjør dennes stemme utslaget.

De nåværende regler for bedriftsforsamlingens valg av selskapets styre endres slik at de ansatte velger inntil halvparten av styrets medlemmer hvis et flertall av de ansatte setter fram krav om det. Ved stemmelikhet i styret gjelder i tilfelle de samme regler som nevnt under a og b.

Offentlig representasjon i bedriftene

1. Hvis kommunestyret krever det, og et flertall av de ansatte innen den angjeldende bedrift gir sin tilslutning, kan kommunestyret oppnevne en observatør med tale- og forslagsrett til bedriftens styre.

Hvis et flertall av de ansatte innen en bedrift krever det, kan kommunestyret oppnevne en observatør med tale- og forslagsrett til bedriftens styre.

Bedriftens styre har i begge tilfelle rett til å uttale seg før vedtak om slik ordning treffes.

Hvis kommunestyret krever det, skal det opprettes et forpliktende kontaktorgan mellom kommunen og de bedrifter der kommunestyret ønsker et slikt opprettet.

Problemstillinger:

1. I studiesirkelen blir det påstått at det hersker borgerskaps diktatur i Norge. Den vanlige oppfatninga er at Norge er et av de mest demokratiske land i verden. Hva mener dere?

2. Sosialdemokratiet legger stor vekt på å utvikle «bedrifts-demokratiet» (Jfr. Skytøen-komiteen). Arbeidet for å utvide antall ansatte og større innflytelse i beslutningsprosessen i bedriftene ses på som viktige skritt i retning av et samfunn der folket bestemmer.

Diskuter hva dere mener om en slik strategi for et sosialistisk Norge, og etterpå: Hva mener *dere* med bedrifts-demokrati?

3. Hvordan skal vi få arbeidskameratene våre til å tro på og slåss for sosialismen?

MØTE 5

Pål Steigan:

Slutt rekkene!

Stiftelsen av AKP(m-l) kunngjøres 18. februar 1973.

Partiets femårsjubileum feires i Trondheim. Pål Steigan taler.

Kjære studiesirkeldeltaker!

Du har nå vært igjennom en studiesirkel som er lagd spesielt for fagorganiserte. Jeg håper at du har hatt utbytte av studiesirkelen, og jeg håper at vi har klart å vise at arbeiderklassen trenger AKP(m-l) i kampen for å frigjøre seg fra kapitalens tyranni. I denne studiesirkelen har vi forsøkt å vise at arbeiderklassen ikke kan vinne virkelig frigjøring, virkelig trygghet eller varige framganger så lenge kapitalistklassen har makta i samfunnet og i økonomien. Kampen for reformer er nødvendig, men fordi arbeiderklassen ikke har makta, kan reformene når som helst bli undergravd eller slått over ende av kapitalen. Vår kamp må altså være revolusjonær, en revolusjonær kamp for et sosialistisk samfunn.

Hvis du er enig med oss så langt, så kommer spørsmålet om hva du kan gjøre for at vi skal nå dette målet. Jeg går ut fra at jeg ikke røper noen hemmelighet når jeg sier at en baktanke med denne sirkelen er at AKP(m-l) gjerne vil ha sånne folk som deg som medlem. Alle partier ønsker medlemmer, også AKP(m-l). Men det er noe som skiller vårt parti fra de andre. Vi er ikke et prateparti som vil føre folk bak lyset for å få stemmen deres ved valg. Vi er et kampparti. Vi er til for å organisere arbeidsfolk til kamp mot kapitalismen. Vi har skapt dette partiet for å gjøre det til et redskap i kampen for arbeiderklassens frigjøring. Vi trur faktisk at arbeiderklassen i Norge ville hatt et dårligere utgangspunkt for denne kampen uten oss. Vi trur den ville ha kommet kortere i å utvikle solidariteten, i å utvikle kamplinja og i å sette søkelyset på de virkelige årsakene til arbeidsløshet og krise.

Vi er fullstendig klar over at vi kunne ha gjort mer. Men en viktig grunn til at vi ikke får gjort alt som trengs i denne kampen er at vi er for få og at vi har for små ressurser. Andre partier kan leve høyt på næringsliv eller ved tvangstapping av fagforeningene. Mens vi bygger virksomheten på egne krefter. Skal vi få gjort mer, trenger vi mer folk. Vi trenger folk som deg.

Hvis du blir medlem av partiet, så styrker du den krafta som kan gjøre arbeiderklassens kamp mer målretta. Hvis du blir medlem av partiet, så føyer du dine egne erfaringer og kunnskaper til partiet og gjør dermed partiet til et bedre redskap for klassen. Hvis du blir medlem av partiet, får partiet enda en kamerat som kan føre partiets politikk ut på arbeidsplassen, som kan gå i spissen når det trengs og som kan føre arbeiderklassens erfaringer tilbake til partiet. Hvis du blir medlem av partiet, blir du en del av det fellesskapet som utvikler partiets politikk. Du blir med på diskusjoner om hvordan klassekampen skal føres, om hvordan partiets linje skal utformes og om kampen for et sosialistisk Norge. Hvis du blir medlem av partiet, kommer du med i et fellesskap som står på det samme politiske grunnlaget og som kan diskutere også hvordan den kampen du sjøl deltar i kan føres videre. Du får del i de erfaringene andre kommunister høster på andre arbeidsplasser rundt omkring i landet. Du får muligheten til å skolere deg videre, slik at du får grundigere kunnskaper om hvordan kapitalismen fungerer og om hvordan kampen mot den må føres.

Kort sagt: Partiet trenger deg, og du trenger partiet.

Partiet trenger deg.

AKP(m-l) er ikke skapt for vår egen del. Det er skapt for dine arbeidskamerater. Det er skapt for arbeidsfolk i by og bygd rundt i landet. Det er skapt for den internasjonale solidaritetens sak. Derfor trenger partiet så mange klassebevisste arbeidsfolk som mulig. Det er ikke bare vår sak å

styrke partiet. Det er også en sak for deg, hvis du er enig med oss om strategien. Ved å gå med i partiet, kan du på en handfast og konkret måte være med på å gjøre kampen for den strategien lettere.

Du trenger partiet.

Det er mulig at du synes du får til fagforeningsarbeidet og andre kampsaker på en bra måte uten å være medlem av AKP(m-l). Du synes kanskje det er en grei sak å samarbeide med AKP uten å være medlem. Jeg vil ikke trekke dette i tvil. Jeg er fullt klar over at det er mange dugelige og fine klassekjempere utafor partiet. Jeg er fullt klar over at AKP(m-l) har stor nytte av samarbeidet med slike folk. Men hvor mye mer kunne ikke nettopp slike folk få ut av å være med i et kommunistisk parti som AKP! Arbeiderklassen har aldri trudd på den borgerlige teorien om at «den en-somme er sterk». Arbeiderklassen veit av erfaring at vi har ett våpen som er det eneste som gir arbeiderklassen en fordel i forhold til våre mektige fiender, og det er organisering. En organisert arbeiderklasse som har ei riktig linje kan oppnå det utrulige. En splitta arbeiderklasse er et lett offer for fienden.

Et sterkere AKP vil bety en sterkere arbeiderklasse. Et sterkere AKP vil bety at du og dine egne arbeidskamerater står sterkere. Du har muligheten til å bidra til den styrkinga.

Og — det er ikke noe konkursbo vi inviterer deg til. Partiet har jo hatt sine problemer, i likhet med mange partier av samme type i Vesten. Men AKP har løst mange av disse problemene.

AKP har ei forankring i norsk virkelighet som gjør at vi ikke forgår så lett. Vi har kasta oss over oppgaven med å bli bedre skodd i marxistisk teori, samtidig som vi jobber systematisk med å finne svar på de utfordringene norske arbeidsfolk står overfor. Vi har skapt ei dagsavis, Klassekam-

pen, som det står respekt av på arbeidsplassene. Vi er i siget. Vi trur at vi står overfor spennende oppgaver og svære kamper der partiet vil ha mange oppgaver å fylle. Vi skulle gjerne ha med deg i dette arbeidet, og aller helst som medlem.

Kameratslig hilsen

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Pål Steigan', with a large, looping flourish at the top.

Pål Steigan
formann i AKP(m-l)

Kjersti Ericsson:

Drømmen og kompasset

(Til deg som har mistet trua på sosialismen)

Javisst, også da kan det hende
du sviktes av en du har kjær.
Og kanskje du går til en kamerat,
men finner en fiende der.
Dumme feil vil bli gjort av de kloke,
så slitet blir unødig tungt.
Og noe vil visne i vårnetters frost
fordi det er sårbart og ungt.

Javisst, noen blafrende drømmer
vil slokne i bitende vind.
Men gjennom historia bæres en drøm
med sterkere flamme enn din.
Veldige masser på vandring
mot noe de brennende vil.
Og du har et hode, et hjerte, et liv,
så hva skal du bruke det til?

Talløse har de gått før oss,
brutt opp fra nød og fra skam.
Så gikk de i ring eller falt utfor stup.
Men noen kom nesten fram.
Nå rekker de deg kompasset
og drømmen. Den gløder som ild.
Og du har et hode, et hjerte, et liv,
så hva skal du bruke det til?

Etterord

Dette er den tredje studiesirkelen AKP(m-l) har laget spesielt rettet inn på arbeiderklassespørsmål. Med andre ord: Partiet begynner å få en del erfaringer med hvordan lage denne type studiesirkler.

Problemet vårt er at vi gjerne skulle hatt *brukernes* kommentarer til produktet. Det er nødvendig for å lage den bedre neste gang — for dette blir sikkert ikke den siste. Tidene forandres — og dermed kravene til studielitteraturen. Og så forandrer vi oss sjøl og ville ikke gjort det på samme måte en gang til.

Derfor en inntrengende oppfordring: Skriv ned kommentarene i kritikkrunden etter hvert møte som angår sirkelen. Samle dette opp og send det til oss når sirkelen er avsluttet.

Kameratslig hilsen
SKs Faglige utvalg
Postboks 211 Sentrum,
OSLO 1

Faglig Utvalg i AKP(m-l) utgir med dette en ny studiesirkel som tar opp sentrale spørsmål for arbeiderklassen og kampen for arbeiderklassens interesser. Det dreier seg om kampen for arbeidsplassene, kampen mot permitteringer og oppsigelser — og materiale som er nødvendig for å forstå årsakene til problemene. De er satt inn i en strategisk ramme — en ramme som sier at den eneste løsninga for arbeidsfolk er sosialisme og revolusjon.

Boka er lagt til rette for studiegrupper og sjølstudium.

ISBN 82-7094-387-8